

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINIO PROCESO KATEDRA

MARIJA BUKAVINAITĖ
Studijų programa – civilinė teisė

TEISMO FUNKCIJOS VYKDYMO PROCESĖ

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas – prof. dr. Vigintas Višinskis

Recenzentė – doc. dr. Egidija Stauskienė

Vilnius, 2009

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. TEISINĖ VYKDYMO PROCESO PRIGIMTIS.....	6
1.1. Vykdyto proceso samprata.....	6
1.2. Pagrindinės vykdyto proceso teisinės prigimties koncepcijos.....	9
2. TEISINIAI SANTYKIAI VYKDYMO PROCESU.....	15
2.1. Bendrieji civilinių procesinių teisinių santykių, susiklostančių vykdyto procese, bruožai.....	15
2.2. Teismas – vykdyto procese susiklostančių teisinių santykių subjektas.....	17
3. TEISMO FUNKCIJOS VYKDYMO PROCESU.....	22
3.1. Teismo veikla, įtakojanti teismo sprendimų įvykdymą. Galimos teismo funkcijų ir įgalinimų vykdyto procese klasifikacijos.....	22
3.2. Išankstinė vykdyto proceso teisėtumo kontrolė.....	28
3.2.1. Teismo funkcijos, susijusios su vykdomųjų dokumentų išdavimu, pateikimu vykdyti ir priėmimu vykdyti, sąlygojančios vykdyto procesinių teisinių santykių atsiradimą.....	29
3.2.2. Teismo funkcijos, susijusios su leidimu antstoliui atlikti tam tikrus veiksmus.....	32
3.2.3. Teismo funkcijos, susijusios su vykdyto procese dalyvaujančių asmenų įstojimu į vykdyto procesą, pasikeitimu ir nušalinimu.....	34
3.2.4. Teismo funkcijos, susijusios su teismo procesinio sprendimo vykdyto tvarka.....	37
3.3. Paskesnioji (arba vėlesnioji) teisminė vykdyto proceso kontrolė.....	44
3.4. Teismo vaidmuo užsienio valstybių vykdyto procese.....	49
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	53
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	56
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA.....	60
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	61

IVADAS

Temos aktualumas. Nagrinėjant bylas, svarbu ne tik priimti teisėtą ir pagrįstą teismo sprendimą, bet ir realizuoti jį, t.y. įgyvendinti teismo sprendimo rezoliucinėje dalyje suformuluotą įpareigojimą. Žinoma, pats geriausias, operatyviausias ir ekonomiškiausias teismo sprendimo realizavimo kelias – savanoriškas jo įvykdymas, be prievartinio valstybės įsikišimo. Tačiau šiandieninės Lietuvos ir daugelio kitų valstybių aktualijos liudija, jog savanoriškas teismo sprendimo įvykdymas dar nėra tapęs neatskiriama teisinės kultūros dalimi, todėl valstybė privalo sukurti efektyvų teisinį mechanizmą, užtikrinantį tinkamą ir operatyvų priimtų teismo sprendimų vykdymą. Nuo to, kaip efektyviai vykdomi teismo sprendimai, priklauso konstitucinės teisės į teisminę gynybą įgyvendinimas ir efektyvus pažeistų ar ginčijamų asmenų subjektinių teisių ar įstatymų saugomų interesų gynimas. Neįvykdytas teismo sprendimas ne tik pažeidžia žmogaus teisę į teisminę gynybą, bet ir didina visuomenės nepasitikėjimą teismais, bei mažina teismo, kaip vienintelės institucijos, kuriai pavesta vykdyti teisingumą, autoritetą.

Teisės į teisminę gynybą sudėtine dalimi laikant teismo sprendimų vykdymą, labai svarbu užtikrinti vykdymo proceso teisėtumą. Teismas vykdymo proceso teisėtumą ir tinkamą teismo proceso metu priimto teismo sprendimo įvykdymą užtikrina atlikdamas tam tikras jam priskirtas funkcijas.

Baigiamojo darbo aktualumą sąlygoja ir tai, kad šiuo metu yra parengtas ir Lietuvos Respublikos Seimui pateiktas Civilinio proceso kodekso pakeitimo projektas, kuriame įtvirtinti ir tam tikri pakeitimai vykdymo procese. Galimi vykdymo proceso reglamentavimo pakeitimai visų pirma įpareigoja išanalizuoti funkcijas, kurias šiuo metu atlieka teismas vykdymo procese, išsiaiškinti ar nevertėtų kai kurių vykdymo kontrolės funkcijų pavesti Antstolių rūmams ar kitoms institucijoms, atidžiai apsvarstyti ar visos teismo atliekamos funkcijos yra būdingos teismui, t.y. ar teisingumo vykdymo sąvoka apima visas šiuo metu teismui priskiriamas funkcijas ir panašiai.

Be to, būtent šio metu yra svarstoma vykdymo proceso perkėlimo į elektroninę erdvę galimybė. Vykdymo proceso, naudojant elektronines priemones, koncepcijos įgyvendinimas įpareigos antstolius, teismus ir kitas institucijas, priimančias sprendimus ir išduodančias vykdomuosius dokumentus, siekti naujų žinių ir įgūdžių – visų pirma, gerai perprasti informacines technologijas ir gebėti taikyti šias žinias praktiškai. Vykdymo proceso perkėlimas į elektroninę terpę neišvengiamai sąlygos pokyčius teismo veikloje, atliekant atskiras funkcijas vykdymo procese.

Tyrimo objektas. Šio baigiamojo darbo tyrimo objektas yra teismo vaidmens sprendimų vykdymo procese problema, tokio vaidmens įtvirtinimas Lietuvos teisinėje sistemoje, praktinės šio vaidmens realizavimo problemos bei šių problemų sprendimų paieška.

Tyrimo dalykas. Lietuvos Respublikos įstatymai, reglamentuojantys vykdymo procesą, Lietuvos teismų praktika, jos aiškinimas, teisinė literatūra (monografijos, moksliniai straipsniai ir pan.).

Darbo tikslas. Magistro baigiamojo darbo tikslas yra atskleisti teismo vaidmens šiuolaikiniame civiliniame procese esmę ir nagrinėti teismo funkcijas sprendimų vykdymo procese.

Darbo uždaviniai:

- atskleisti vykdymo proceso sampratą ir pagrindines vykdymo proceso teisinės prigimties koncepcijas;
- aptarti vykdymo procese dalyvaujančius subjektus;
- išanalizuoti teismo funkcijas vykdymo procese;
- išnagrinėti užsienio šalių teoriją ir praktiką reglamentuojant teismo vaidmenį vykdymo procese;
- ištirti esamas problemas bei pateikti pasiūlymus kaip jas spręsti.

Tyrimo šaltiniai. Tyrimo bazė yra Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, JAV, Rusijos Federacijos, Prancūzijos, Vokietijos, bei kitų valstybių įstatymai, reglamentuojantys teismo funkcijas civiliniame procese, Lietuvos teismų praktika, civilinio proceso teisės mokslinė literatūra. Atskiriems teiginiams ir išvadoms pagrįsti naudotasi tokių autorių kaip Driukas A., Valančius V., Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V., Stauskienė E., Višinskis V., Stungurys V., Lepeškaitė A., Žolynas M., Grunsky W., Valejev D., Dobrovolskij A.A., Treušnikova M.K., Vlasova A.A., Mašankin V.A. ir kitų darbais.

Metodai. Siekdama, kad darbas būtų išsamus ir pagrįstas naudojau šiuos mokslinio tyrimo metodus: lyginamąjį, loginį, sisteminės įstatymų, teisinės literatūros šaltinių ir teismų praktikos analizės ir kitus tyrimo metodus.

Lyginamasis metodas naudotas palyginti atskirų teisės aktų nuostatas bei Lietuvos ir užsienio valstybių civilinio proceso normas, reglamentuojančias vykdymo procesą.

Analitinis - naudojamas analizuojant atskiras vykdymo proceso praktines problemas.

Turinio analizės, formalusis teisinis ir loginis metodai - naudojami visame baigiamajame darbe, todėl nėra tikslinga bei prasminga išskirti jų naudojimo sferų.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro įvadas ir dėstomoji dalis iš trijų skyrių.

Pirmas skyrius yra daugiau teorinio pobūdžio: aptariama vykdymo proceso samprata ir pagrindinės vykdymo prigimties teisinės koncepcijos.

Antrame skyriuje aptariami bendrieji civilinių procesinių santykių, susiklostančių vykdymo procese, bruožai ir vykdymo procese dalyvaujantys subjektai bei jų funkcijos.

Trečiasis skyrius skirtas atskleisti ir analizuoti teismo funkcijas vykdymo procese. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados bei pasiūlymai, naudotos literatūros sąrašas, taip pat santraukos lietuvių ir anglų kalbomis.

1. TEISINĖ VYKDYMO PROCESO PRIGIMTIS

1. 1. Vykdymo proceso samprata

Nagrinėjant bylas, svarbu ne tik priimti teisėtą ir pagrįstą sprendimą, bet ir įgyvendinti rezoliucinėje teismo sprendimo dalyje suformuluotą įpareigojimą. Į teismą besikreipiančių asmenų tikslas nėra pats teismo procesas ir teismo sprendimo priėmimas. Pažeistos subjektinės teisės atkuriamos tada, kai atsakovas ieškovo naudai atlieka teismo sprendime nurodytus veiksmus, pavyzdžiui, perduoda priteistą turtą, atlygina žalą, grąžina pinigus. Tai reiškia, kad civilinis procesas nesibaigia teismo sprendimo priėmimu. Dažnai valstybės pagalbos reikia net įsiteisėjus teismo sprendimui. Jeigu atsakovas savanoriškai nevykdo priimto teismo sprendimo, pradedamos taikyti priverstinio teismo sprendimų vykdymo priemonės. Reikia akcentuoti tai, kad teismo sprendimo įgyvendinimas ir teismo sprendimo (priverstinis) vykdymas nėra tapačios sąvokos. Teismo sprendimo įgyvendinimo sąvoka kur kas platesnė, nei vykdymo sąvoka. Įgyvendinami visi teismo sprendimai, o ar kils būtinybė pasinaudoti procesinėmis prievartos priemonėmis, tam kad įvykdyti teismo sprendimą, priklauso nuo priimto sprendimo turinio. Siekiant atskleisti teismo sprendimo įgyvendinimo ir teismo sprendimo (priverstinio) vykdymo sąvokas, tikslinga aptarti teismo priimamų sprendimų rūšis ir tam tikrus teismo sprendimams būdingus bruožus.

LR CPK pateikia sprendimų skirstymą ir įvardija keletą sprendimų rūšių (LR CPK 260 – 262 straipsniai).¹ Tačiau tai nereiškia, kad egzistuoja tik šios LR CPK paminėtos teismo sprendimų rūšys. Mokslininkai procesualistai pateikia kur kas detalesnę teismo sprendimų rūšių klasifikaciją. Teismo sprendimai civilinio proceso teisės doktrinoje klasifikuojami remiantis įvairiais kriterijais. Pagal teisės gynimo būdą, taikomą teismo sprendimu, skiriami teismo sprendimai dėl pripažinimo², priteisimo ir teisinių santykių modifikavimo. Pagal sprendimą priėmusių teisėjų skaičių skiriami vienasmeniai sprendimai, priimti vieno bylą nagrinėjusio teisėjo, ir kolegialūs sprendimai, priimami bylą nagrinėjusios teisėjų kolegijos. Norint atskleisti teismo sprendimo įgyvendinimo ir teismo sprendimo vykdymo sąvokų skirtumą reikšminga paminėti teismo sprendimų klasifikaciją pagal teisės gynimo būdą ir priverstinio vykdymo būtinumą. Pagal teismo sprendimo priverstinio vykdymo būtinumą skiriami teismo sprendimai, kuriuos reikia priverstinai vykdyti (vykdytini teismo sprendimai) ir kurie nereikalauja priverstinio vykdymo. Vykdytini yra sprendimai priimami pagal ieškinius dėl priteisimo, o kiti dažniausiai sukelia teisinių padarinių patys savaime, be jokios specialios priverstinio jų vykdymo

¹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 36 – 1340.

² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-1046/2000.

procedūros³. Pavyzdžiui teismo sprendimu dėl pripažinimo pažeista subjekcinė teisė apginama jau konstatuojant, kad ieškovas turi tam tikrą teisę, o atsakovas ją pažeidė. Tokiam sprendimui priverstinio vykdymo veiksmai nėra reikalingi – pakanka, kad teismas pripažino ieškovui ginčijamą teisę, pavyzdžiui, nustatė tėvystę, pripažino testamentą negaliojančiu. Sprendimu priimtu pagal ieškinį dėl priteisimo atsakovas įpareigojamas atlikti tam tikrus veiksmus (pavyzdžiui sumokėti tam tikrą pinigų sumą) arba susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų atlikimo. Apie priverstinį sprendimų vykdymą galima kalbėti ir tada, kai atsakovas sprendimu įpareigojamas atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, nesusijusius su turto ar piniginių lėšų perdavimu (LR CPK 273 straipsnis). Atsakovui atsisakius vykdyti teismo nurodymus, ieškovui kyla būtinybė kreiptis į antstolį, kuris, pasitelkęs priverstinio vykdymo mechanizmą, padėtų atstatyti pažeistas atsakovo teises, kurių pažeidimo faktą sprendimu patvirtino teismas, kitaip tariant, kyla būtinybė pradėti priverstinio teismo sprendimų vykdymo procesą.

Pagal LR CPK teismo sprendimai gali būti vykdomi, kai jie įsiteisėja, išskyrus atvejus, kai jie vykdomi skubiai arba kai skolininkas teismo sprendimą įvykdo pats (LR CPK 281 str.)⁴. LR CPK 281 straipsnis pateikia bendrąją taisyklę, kad galima pradėti priverstinai vykdyti sprendimą tik šiam įsiteisėjus. Vykdamas įsiteisėjusį teismo sprendimą, išvengiama jo įvykdymo atgręžimo klausimo sprendimo (LR CPK 760 – 762 str.), jeigu išnagrinėjus bylą apeliacine tvarka sprendimas yra panaikinamas. Tačiau, kadangi šalys pačios laisvai disponuoja savo procesinėmis teisėmis (LR CPK 13 str.), atsakovui nėra užkirstas kelias savanoriškai įvykdyti priimtą, tačiau neįsiteisėjusį teismo sprendimą. Neįsiteisėjęs teismo sprendimas gali būti priverstinai vykdomas tik LR CPK 282 – 283 straipsniuose nurodytais atvejais. Skubus vykdymas laikytinas bendrosios taisyklės išimtimi, taikoma ypatingais atvejais, kai kyla būtinybė kuo greičiau apginti pagrindines žmogaus teises, taip pat jeigu delsimas vykdyti sprendimą gali padaryti išieškotojui daug žalos.

Analizuojant vykdymo proceso sampratą, būtina pažymėti, kad LR CPK nustatyta tvarka vykdomi ne tik teismo priimti sprendimai ar kiti procesiniai dokumentai, bet ir kitų institucijų išduoti vykdytini dokumentai. Pagal LR CPK 584 straipsnį LR CPK nustatyta tvarka yra vykdomi tokie vykdytini dokumentai: 1) teismo ir arbitražo sprendimai, nutartys, nutarimai ir įsakymai civilinėse bylose, taip pat bylose dėl administracinių teisinių santykių; 2) teismo nuosprendžiai, nutartys ir nutarimai baudžiamosiose bylose tiek, kiek jie susiję su turtinio pobūdžio išieškojimais; 3) teismo nutarimai administracinėse bylose tiek, kiek jie susiję su turtinio pobūdžio išieškojimais; 4) teismo patvirtintos taikos sutartys; 5) užsienio teismų ir arbitražų sprendimai – tarptautinių sutarčių ir įstatymų nustatytais atvejais; 6) institucijų ir

³ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V., Civilinio proceso teisė II t. – Vilnius:Justitia, 2005, psl. 169-170

⁴ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 36 – 1340.

pareigūnų nutarimai administracinių teisės pažeidimų bylose tiek, kiek jie susiję su turtinio pobūdžio išieškojimais; 7) kiti institucijų ir pareigūnų sprendimai, kai tarptautinėmis sutartimis ir įstatymais nustatytas jų vykdymas civilinio proceso tvarka, pavyzdžiui prokuroro sankcijos išskeldinti iš gresiančių sugriūti gyvenamųjų patalpų (LR CPK 768 str.). Vykdytinas dokumentas yra pagrindas išduoti vykdomąjį raštą – pagrindinį vykdomąjį dokumentą. Vykdomo procesas galimas tik esant vykdomajam dokumentui. Be vykdomojo dokumento atlikti vykdymo veiksmus draudžiama (LR CPK 586 str.). Pagal LR CPK 587 straipsnį vykdomieji dokumentai yra: 1) vykdomieji raštai, išduoti teismo sprendimų, nuosprendžių, nutarimų, nutarčių pagrindu; 2) teismo įsakymai; 3) institucijų ir pareigūnų nutarimai administracinių teisės pažeidimų bylose tiek, kiek jie susiję su turtinio pobūdžio išieškojimais; 4) kiti institucijų ir pareigūnų sprendimai, kurių vykdymą civilinio proceso tvarka nustato įstatymai. Iš šiame straipsnyje pateikto sąrašo matyti, jog kai kuriais atvejais vykdytinas dokumentas kartu yra ir vykdomasis dokumentas. Tokiais atvejais vykdomojo dokumento išduoti nereikia. Pavyzdžiui teismo įsakymas yra ir vykdytinas, ir vykdomasis dokumentas, todėl vykdomojo rašto šiuo atveju nereikia išduoti (LR CPK 436 str.).

E. Stauskienė, išanalizavusi civilinio proceso teisės doktrinoje egzistuojančias nuomones dėl vykdymo proceso pradžios ir vykdymo teisinių santykių atsiradimo momento, pateikia tokią vykdymo procesiniams teisiniams santykiams atsirasti reikalingą juridinių faktų sudėtį:

- vykdomojo dokumento išdavimas;
- vykdomojo dokumento pateikimas vykdyti
- vykdomojo dokumento priėmimas vykdyti.⁵

Kaip jau minėta, vykdymo procesas galimas tik esant vykdomajam dokumentui ir be vykdomojo dokumento atlikti vykdymo veiksmus draudžiama (LR CPK 586 str.). Dažniausiai vykdymo veiksmų atlikimo pagrindu laikytinas vykdomasis raštas, išduotas teismo sprendimų, nuosprendžių ir nutarčių pagrindu. Vykdytinam sprendimui įsiteisėjus, pagal rašytinį išieškotojo prašymą pirmosios instancijos teismas išduoda vykdomąjį raštą (LR CPK 646 str. 1 d.). Be išieškotojo prašymo vykdomasis raštas gali būti išduodamas tais atvejais, kai konfiskuojamas turtas arba kai išieškomos pinigų sumos į valstybės biudžetą, kai išieškoma nusikalstama veika padaryta žala, kai išieškomas išlaikymas, žalos, padarytos suluošinant ar kitaip sužalojant sveikatą, atlyginimas, taip pat atimant maitintojo gyvybę (LR CPK 646 str.). Skubaus vykdymo atvejais pagal išieškotojo rašytinį pareiškimą vykdomąjį raštą ne vėliau kaip kitą darbo dieną po sprendimo priėmimo išieškotojui išduoda skubiai vykdytiną sprendimą priėmęs pirmosios, apeliacinės instancijos ar kasacinis teismas (LR CPK 646 str. 2 d.).

⁵ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). – Vilnius., 2006. P. 110.

Teismo išduotą vykdomąjį raštą antstoliui, kurio aptarnaujamoje teritorijoje yra vykdymo vieta, pateikia išieškotojas arba jo atstovas. Taigi vykdymo procesas paprastai prasideda išieškotojo iniciatyva, taip vykdymo procese realizuojamas dispozityvumo principas, įtvirtintas LR CPK 13 straipsnyje.

Antstolis, gavęs vykdyti vykdomąjį dokumentą, per tris dienas, o skubaus vykdymo atvejais – nedelsdamas, patikrina, ar nėra akivaizdžių kliūčių vykdomajam dokumentui priimti ir vykdymo veiksmams pradėti (LR CPK 651 str. 1 d.). Nenustatęs 651 straipsnio 2 dalyje nurodytų kliūčių, antstolis vykdomąjį dokumentą priima ir pradeda jį vykdyti (LR CPK 651 str. 3 d.).

Taigi vykdymo procesinių teisinių santykių atsiradimui nepakanka vieno juridinio fakto – vykdomojo dokumento išdavimo ar pateikimo vykdyti, tam būtina juridinių faktų sudėtis – vykdomojo dokumento išdavimas, vykdomojo dokumento pateikimas vykdyti ir antstolio priėmimas jį vykdyti.

Apibendrinant tai kas išdėstyta šioje dalyje, darytina išvada, kad kai kuriais atvejais kalbėti apie teisės į teisminę gynybą visišką realizavimą, galime tik tada, kai teismas ne tik priima teismo sprendimą, bet toks teismo sprendimas yra įvykdomas. Teismo sprendimų vykdymas yra būtinas kiekvienos išsivysčiusios valstybės teisinės sistemos elementas, kurio nebuvimas, kai kuriais atvejais, reikštų teisės kreiptis į teismą konstatavimą, bet ne realų teisių gynimą. Vykdomojo dokumento išdavimas, vykdomojo dokumento pateikimas vykdyti ir antstolio priėmimas jį vykdyti. Valstybė, prisiėmusi pareigą užtikrinti materialinių subjektų teisių gynimą, tai įgyvendina, užtikrindama kiekvienam teisės subjektui teisminę jo pažeistų teisių ir interesų gynybą bei teismo proceso metu priimto teismo sprendimo įvykdymą prievarta. Valstybės naudojamų prievartos priemonių, kuriomis siekiama priversti asmenį paklusti priimtam teismo sprendimui ir įvykdyti jame suformuluotus paliepinimus, visuma ir yra vykdymo procesas⁶. Vykdomojo dokumento tikslas – užtikrinti vykdytinų teismo sprendimų įgyvendinimą, taikant valstybės prievartos priemones, kai teismo sprendimo skolininkas neįvykdo gera valia.

1.2. Pagrindinės vykdymo proceso teisinės prigimties koncepcijos

Tam, kad suvokti vykdymo proceso esmę, būtina išsiaiškinti, kokia yra vykdymo proceso prigimtis ir vieta teisės sistemoje.

Šiuolaikinėje civilinio proceso teisės doktrinoje išskiriamos trys skirtingos nuomonės dėl vykdymo proceso prigimties ir vietos teisės sistemoje:

⁶ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). – Vilnius., 2006. P. 56

- pirma – vykdymo procesas yra baigiamoji civilinio proceso stadija;
- antra – vykdymo procesą reguliuojančios teisės normos sudaro savarankišką teisės šaką (vykdymo teisę arba vykdymo proceso teisę);
- trečia – vykdymo procesą reguliuojančios normos yra administracinės teisės dalis⁷.

Tiek Lietuvoje, tiek ir užsienio valstybėse plačiausiai paplitusi koncepcija, pagal kurią vykdymo procesas laikomas civilinio proceso baigiamąja stadija. Šią koncepciją palaikančiųjų nuomone, civilinis procesas suprantamas plačiausiai: civilinis procesas – tai ne tik ginčo išsprendimas, bet ir atitinkamo sprendimo įvykdymas⁸. Šioje magistro baigiamojo darbo dalyje glaustai apžvelgiamos visos trys nuomones, kurios padės atskleisti pagrindines idėjas, grindžiančias skirtingas vykdymo proceso teisinės prigimties koncepcijas.

Civilinio proceso teisės doktrinoje civilinio proceso ribos paprastai apibrėžiamos teisiniu procesu ir šio proceso metu priimto teismo sprendimo įvykdymu, žinoma jei jis yra būtinas. Civilinis procesas, kaip bet kuris kitas procesas, vyksta tam tikrais etapais (civiliniame procese šie etapai vadinami stadijomis). Žiūrint kompleksiskai į šiuos teiginius galima būtų daryti išvadą, kad teismo sprendimų vykdymas ir yra viena iš civilinio proceso stadijų, o tiksliau – baigiamoji civilinio proceso stadija, kurios (kai kuriais atvejais) nesant būtų neigiamas teismo sprendimų privalomumo principas ir teisingumo atstatymo galimybė.

Civilinio proceso tikslai suformuluoti LR CPK 2 straipsnyje – ginti asmenų, kurių materialinės subjektinės teisės ar įstatymu saugomi interesai pažeisti ar ginčijami, interesus, tinkamai taikyti įstatymus teismui nagrinėjant civilines bylas, priimant sprendimus bei juos vykdant, taip pat kuo greičiau atkurti teisinę taiką tarp ginčo šalių, aiškinti bei plėtoti teisę⁹. Kad būtų pasiekti civiliniam procesui keliami tikslai (tam tikrais atvejais) nepakanka, vien išnagrinėti bylą ir priimti teismo sprendimą. Vykdymo proceso, kaip baigiamosios civilinio proceso stadijos tikslas – įgyvendinti teismo sprendimus, kad būtų pasiekti visam civiliniam procesui keliami tikslai. Taigi kad ir koks teisingas būtų priimtas teismo sprendimas, be jo įvykdymo nebus pasiektas vienas iš LR CPK 2 straipsnyje deklaruojamų civilinio proceso tikslų – ginti asmenų, kurių materialinės subjektinės teisės ar įstatymų saugomi interesai pažeisti ar ginčijami, interesus. Teismo proceso ir vykdymo proceso tikslų vienovę nurodo ir V. Višinskis¹⁰.

Vertindami vykdymo proceso teisinę prigimtį, galime nagrinėti teisingumo vykdymo bei teismo sprendimo kaip teisingumo akto vykdymo sampratą, ir atskleisti esant itin glaudų ryšį tarp teismo priimto sprendimo, kaip teisingumo akto, ir šio sprendimo realaus įgyvendinimo. D.

⁷ Stauskienė E., Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymas. Vilnius: Saulėlė, 2008. P. 27.

⁸ Žolynas M. Vykdymo procesas – civilinio proceso stadija ar savarankiškas procesas? // Teisė. 2007,62 P.141

⁹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 36 - 1340;

¹⁰ Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymo procesinės problemos. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). _ Vilnius 1999. P. 16

J. Malėšinas, nagrinėdamas teisingumo vykdymo ir sprendimų vykdymo sąvokas, teigia, jog teisingumo vykdymas susideda iš dviejų veiksmų grupių, t.y. ginčo išsprendimo ir realaus priimto sprendimo įgyvendinimo¹¹. Atsižvelgus į tai galima daryti išvadą, kad jeigu civilinį procesą vertinsime kaip teisingumo įgyvendinimo procesą, arba tiesiog procesą, kuriuo siekiama teisingumo įgyvendinimo, tuomet teismo sprendimų vykdymo procesas turėtų būti priskiriamas prie civilinio proceso stadijų, ir turėtų būti traktuojamas kaip baigiamoji civilinio proceso stadija, o kartu ir baigiamoji teisingumo įgyvendinimo stadija. Į teismą besikreipiančių asmenų tikslas nėra pats teismo procesas ir teismo sprendimo paskelbimas (priėmimas). Teisingumo tikslas bus pasiektas tik tada, kada bus įvykdytas teismo sprendimas. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas vienoje iš bylų taip pat yra pažymėjęs, jog teisingumas gali būti įvykdytas ir pasiekti savo tikslą tik tada, kai bus teisėtai, operatyviai ir veiksmingai įvykdytas teismo sprendimas¹². Tokios pat pozicijos pripažįstant vykdymo procesą baigiamąja civilinio proceso stadija laikosi ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas¹³. Yra ir manančiųjų priešingai, t. y. pripažįstančių, jog teisingumo vykdymas baigiasi teismui priėmus sprendimą. A. A. Dobrovolskis manė, kad pagrindinis bet kurio ieškinio procesinis tikslas pasiekiamas gavus teismo sprendimą kaip teisės gynimo aktą¹⁴. Teismo sprendimų vykdymą iš teisės į teisminę gynybą eliminuoja ir S. Vėlyvis¹⁵.

Vienas iš skirtingų vykdymo proceso teisinės prigimties koncepcijų pagrindų – teisės subjektai vykdymo procese. Įvykdžius institucinę antstolių sistemos reformą – teismo sprendimų vykdymo pagrindines funkcijas perdavus privatiems antstoliams, daugelį teismo sprendimų vykdymo klausimų reglamentuoja ne tik LR CPK, bet ir LR Antstolių įstatymas¹⁶, Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro įsakymu patvirtinta Sprendimų vykdymo instrukcija¹⁷ ir kt.. Šie teisės aktai sąlygoja ir tam tikrų abejonių dėl teismo sprendimų vykdymo vietos civilinio proceso teisės sistemoje atsiradimą, kurios grindžiamos būtent tuo, kad įvykdžius institucinę antstolių sistemos reformą teismas nebėra vykdymo proceso subjektu, antstoliai tiesiogiai teismui nepavaldūs, o ir vadinami jie nebe teismo antstoliais, o tiesiog antstoliais. Pagrindines sprendimų vykdymo funkcijas perdavus privatiems antstoliams, gali pasirodyti, kad teismo sprendimų vykdymas nebėra civilinio proceso dalis, tačiau vien subjektyvusis kriterijus – kas ir kaip vykdo

¹¹ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). – Vilnius., 2006.

¹² LR KT 1998 m. rugsėjo 24 d. nutarimas Dėl LR civilinio proceso kodekso 476 str. trečiosios dalies atitikimo LR Konstitucijai

¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1201/2003, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. birželio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-329/2006.

¹⁴ Добровольский А. А. Исковая форма защиты права (основные вопросы учения об иске). - Москва, 1965. С. 41.

¹⁵ Vėlyvis S. Teisė į teisminę gynybą civilinio proceso doktrinoje. – Vilnius., 2006 m. P. 13. // Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). – Vilnius., 2006.

¹⁶ Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 53 – 2042.

¹⁷ Sprendimų vykdymo instrukcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2009-03-30 įsakymu Nr. 1R-93 „Dėl Teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymo 1R-325 „Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo“ pakeitimo“// Valstybės žinios, 2009-03-31, Nr. 35-1352

priimtą teismo sprendimą, dar nenulemia vykdymo proceso vietos civilinio proceso teisės sistemoje¹⁸. Pasak E. A. Nefedjevo, ta aplinkybė, jog ne pats teismas vykdo priimtus sprendimus, o tai daro per antstolius ar kitus įgaliotus asmenis, neleidžia daryti išvados, kad teismas neturi valdingų įgalinimų (valdžios) ir, kad jie priklauso asmeniui, įgyvendinančiam teismo valią. Valdžios organu turi būti laikomas tas organas, kurio valia įgyvendinama, o ne tas, kuris įgyvendina svetimą valią¹⁹. Tai jog teismas yra vienu iš vykdymo proceso subjektų patvirtina (nulemia) ir tai, jog teismas ir toliau dalyvauja sprendžiant įvairaus pobūdžio procesinius klausimus vykdymo procese: išduoda vykdomuosius raštus (LR CPK 646 straipsnis), išaiškina teismo procesinio sprendimo vykdymo tvarką (LR CPK 589 straipsnis), vykdo antstolio procesinės veiklos kontrolę, kurios metu patikrinami ir patvirtinami antstolio surašyti vykdymo proceso dokumentai (LR CPK 594 straipsnis), sprendžia antstolių nušalinimo klausimus tais atvejais, kai nenusišalina pats antstolis, kuriam pareikštas nušalinimas (LR CPK 637 straipsnis), nagrinėja skundus dėl antstolio veiksmų (LR CPK 510 straipsnis), ieškinius dėl turto pardavimo iš varžytinių akto pripažinimo negaliojančiu (LR CPK 602 straipsnis) ir kt. Plačiau teismo vaidmuo ir funkcijos vykdymo procese bus atskleistos ir analizuojamos šio mokslinio darbo 3 dalyje.

Be jau minėtos vykdymo proceso, kaip baigiamosios civilinio proceso stadijos prigimties teorijos, išskiriamos ir kitos teorijos dėl teisinės vykdymo proceso prigimties. Vieni autoriai vykdymo procesą ir jį reguliuojančias teisės normas laiko savarankiška teisės šaka – vykdymo teise arba vykdymo proceso teise (M. K. Jukovas, V. M. Šerstiukas, V. V. Jarkovas, D. Ch. Valejevas), kiti mano, jog šios normos sudaro administracinės teisės dalį (O. V. Isaenkova ir A. A. Demičėvas). Siekiant išsiaiškinti šių koncepcijų pagrindus, būtina panagrinėti tiek vienos tiek kitos teorijos šalininkų argumentus.

Dažniausiai šios dvi vykdymo proceso teisinės prigimties nuomonės yra grindžiamos vykdymo proceso teisinio reguliavimo dalyko savarankiškumu, subjektų, dalyvaujančių vykdymo ir civiliniame procese, skirtumais, teisinio reguliavimo metodo ypatybėmis ir kt.

Kai kurie autoriai vykdymo procesą reguliuojančias teisės normas laikydami savarankiška teisės šaka teigia, jog vykdymo proceso teisinio reguliavimo dalyką sudaro procesiniai santykiai, susiklostantys vykdymo procese teismo antstoliui-vykdytojui vykdant priverstinę vykdomąją veiklą²⁰. Tačiau savarankiškai teisės šakai atsirasti neužtenka, kad jos normos reguliuotų santykinai izoliuotą socialinių santykių grupę. Dar reikia, kad ta santykių

¹⁸ Stauskienė E., Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymas. Vilnius: Saulelė, 2008.

¹⁹ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). – Vilnius, 2006.

²⁰ Валеев Д. Х. Исполнительное производство в системе права Российской Федерации // Правоведение. 2001. № 5. С. 173. // Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). – Vilnius, 2006. P.78.

grupė būtų reguliuojama ir atskiru metodu²¹. Šios koncepcijos šalininkų nuomone, vykdymo procese vyrauja mišrus-dispozityvus-imperatyvus reguliavimo metodas su vyraujančiu imperatyviu metodu. Tačiau ir civiliniam procesui būdingas mišrus metodas, kuris atskirose proceso stadijose pasireiškia įvairiai. Tuo pačiu vykdymo procesui būdingas ir dispozityvusis teisinio reguliavimo metodas, leidžiantis vykdymo proceso šalims pasirinkti tam tikrą elgesio variantą, pavyzdžiui, pagal LR CPK 695 straipsnio 1 dalį, jeigu pagal šį Kodeksą turtas gali būti realizuojamas keliais būdais, turto realizavimo būdo pasirinkimo teisė priklauso išieškotojui, arba LR CPK 704 straipsnyje nustatyta skolininko teisė iki varžytinių pasiūlyti iš varžytinių parduodamo turto pirkėją. Tai patvirtina, jog vykdymo procese, kaip ir visame civiliniame procese taikomas mišrus-dispozityvus-imperatyvus teisinio reguliavimo metodas.

Siekdami pagrįsti vykdymo proceso savarankiškumą, kai kurie autoriai išskiria ir tik šiam procesui būdingus tikslus bei principus: realus paliepimų, nurodytų vykdomajame dokumente, įvykdymas, šalių interesų apsauga vykdymo procese ir kt. Tačiau ar reikėtų šias nuostatas laikyti savarankiškais vykdymo proceso principais, kurie būtų būdingos tik vykdymo procesui ir liudytų jį reguliuojančias normas esant savarankiška teisės šaka. Kita vertus, vykdymo procese ribotai galioja kai kurie civilinio proceso principai, pavyzdžiui, žodiškumo. Netaikytini arba ribotai taikomi vykdymo procese tokie principai, kaip viešumo, betarpiškumo, nepertraukiamumo. Visam civiliniam procesui būdingas dinamiškumas, jame viena stadija keičia kitą, todėl natūralu, kad kiekviena stadija remiasi vienais ar kitais principais, kitų galiojimą ribojant, jų veikimas vienoje ar kitoje stadijose pasireiškia specifiškai, tačiau visas civilinis procesas yra paremtas bendraisiais civilinio proceso principais bei teisingumo, sąžiningumo ir protingumo kriterijais.

Autoriai teigiantys, esant savarankišką teisės šaką – vykdymo teisę, išskiria šiai teisės šakai būdingus tikslus – priverstinį įstatyme numatytų jurisdikcinių aktų vykdymą ir išieškotojo teisių ir interesų gynimą. Tačiau vargu ar galima teigti šį tikslą esant tik vykdymo procesui būdingu tikslu, arba tik vykdymo proceso tikslu, juk siekis realiai įvykdyti teismo sprendimą, atkurti pažeistas ar ginčijamas subjektines teises ar įstatymu saugomus interesus, taip pat laikytinas vienu iš bendrųjų civilinio proceso tikslų²². Taigi apibendrinus argumentus, kuriais grindžiama ši koncepcija, vargu ar galima sutikti su tuo, kad vykdymo procesas nėra tos pačios bylos tęsinys, o visiškai atskiras, savarankiškas procesas, kurį reguliuoja savarankiška teisės šaka – vykdymo teisė.

Koncepcija, pagal kurią vykdymo procesas laikomas administracinės teisės dalimi, grindžiama tuo, kad vykdymo metu atliekamos tam tikros administracinio pobūdžio funkcijos, kurias vykdo pareigūnai ar tam tikros institucijos.

²¹ Vaišvila A. Teisės teorija. – Vilnius: Justitia, 2004. P 337.

²² Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). – Vilnius., 2006.

M. Žolynas nurodo, kad šios koncepcijos pasekėjo J. F. Farchtdinovo teigimu „skirtingai nuo teisminės valdžios, antstolis nesprenžia ginčo dėl teisės, o tik vykdo tuos reikalavimus, kurie buvo anksčiau nustatyti ir patvirtinti teismo procese. Todėl būtina aiškiai skirti teisminę veiklą nuo antstolio veiklos“²³.

Autorių, pripažįstančių vykdymo procesą administracinės teisės dalimi, pozicija grindžiama tuo, kad vykdymo procesas kaip valstybinio valdymo funkcija yra įgyvendinama vykdomosios valdžios institucijos ir todėl teismo sprendimų vykdymo veiklai būdinga viešųjų – valdingų paslaugų suteikimo procedūra (procesas, tvarka). Šios paslaugos yra suteikiamos išieškotojams, o savanoriško vykdymo atveju ir skolininkams. Tačiau vien argumentų, kad valdingi įgalinimai vykdymo procese šalių atžvilgiu suteikiami teismo antstoliui – bei teismo antstolių tarnybos priskyrimu vykdomajai valdžiai, nepakanka vykdymo priskyrimui administracinės teisės reguliavimo sričiai²⁴.

V. Višinskio nuomone²⁵, pastaroji koncepcija yra mažiausiai pagrįsta. Šios teorijos ištakos susijusios su specifiniu vykdymo proceso teisiniu reglamentavimu Rusijoje, kuomet 1997 metais buvo priimti nauji sprendimų vykdymą reglamentuojantys įstatymai, kurių pagrindu buvo įkurta Teismo antstolių tarnyba prie Rusijos Federacijos Teisingumo ministerijos, o sprendimų vykdymo institutas tapo ne teisminės, o vykdomosios valdžios dalimi. Vykdymo procesą perdavus vykdomosios valdžios jurisdikcijai, jis negali būti vertinamas kaip sudedamoji civilinio proceso dalis.

Apibendrinant visų trijų vykdymo proceso teisinės prigimties koncepcijų šalininkų argumentus, darytina išvada, kad nepriklausomai nuo to, kam pavesta vykdyti teismo sprendimus, vykdymo procesas laikytinas baigiamąja civilinio proceso stadija. Vykdymo procesą esant baigiamąja civilinio proceso stadija patvirtina pagrindinių principų ir tikslų tiek civiliniame procese, tiek baigiamojoje jo stadijoje – vykdymo procese vienovė, vykdymo procesą Lietuvoje reglamentuojantys teisės aktai. Pagrindinis vykdymo proceso šaltinis – LR CPK. Vykdymo procesas į LR CPK sistemą inkorporuotas tikslingai, daugelis bendrųjų LR CPK normų taikytinos vykdymo procese. Visų šių argumentų visuma leidžia daryti išvadą, kad teismo sprendimų vykdymas yra baigiamoji civilinio proceso stadija, kurios metu įvykdomi teismo sprendime nustatyti paliepiami, taip realizuojant tokius teismo sprendimo požymius, kaip teismo sprendimo privalomumas ir vykdytinumas.

²³ Žolynas M. Vykdymo procesas – civilinio proceso stadija ar savarankiškas procesas?// Teisė. 2007,62 P.147

²⁴ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). – Vilnius, 2006. P. 84-85.

²⁵ Višinskis V. Teismų sprendimų vykdymo procesinės problemos: daktaro disertacija. Soc. Mokslai: teisė (01S), Vilnius, 199, P. 10.

2. TEISINIAI SANTYKIAI VYKDYMO PROCESĖ

2.1. Bendrieji civilinių procesinių teisinių santykių, susiklostančių vykdymo procese, bruožai

Tam, kad pasiekti šiame magistro darbe išsikeltą tikslą, t.y. atskleisti teismo funkcijas vykdymo procese, tikslinga nagrinėti vykdymo procese susiklostančių civilinių procesinių teisinių santykių pobūdį (bei šių santykių subjektus).

Teisės teorijoje teisiniai santykiai apibūdinami kaip teisės normomis ar teisės principais sureguliuoti ir dėl to socializuoti žmonių santykiai, kurių dalyviai tarpusavyje susaistyti valstybės ginamos privalomosios abipusių teisių ir pareigų pusiausvyros²⁶. Asmenys, norėdami tapti teisinių santykių subjektais, turi pasižymėti tam tikra teisine charakteristika – teisiniu subjektiškumu. E. G. Lukjanova procesiniu teisiniu santykiu laiko procesinės teisės subjektų teisinį (subjektinės teisės ir teisinės pareigos) ryšį, vertinant jį kartu su faktiniu jų elgesiu, atsirandantį vadovaujantis teisės normomis²⁷.

Nagrinėjant vykdymo procese (kaip civilinio proceso baigiamojoje stadijoje) susiklostančius teisinius santykius, tikslinga nurodyti bendruosius civilinio proceso teisinių santykių bruožus. Teorijoje išskiriami šie pagrindiniai procesiniams teisiniams santykiams būdingi bruožai, kurie būdingi ir vykdymo procese susiklostantiems teisiniams santykiams: dinamiškumas, funkcinė paskirtis, valdingas pobūdis, be to, procesiniai teisiniai santykiai – tai teisiniai santykiai, sureguliuoti proceso teisės normų. Prieš analizuojant bendruosius civilinio proceso teisiniams santykiams būdingus bruožus, ir dinamiškumą, kaip bendrąjį teisinių santykių bruožą, reikia išsiaiškinti ar civiliniame procese nuo bylos iškėlimo momento atsiranda vienas sudėtingas civilinis procesinis santykis dėsningai judantis iš vienos stadijos į kitą, ar civiliniame procese susiklosto civilinių procesinių teisinių santykių sistema. Kadangi civiliniame procese susiklostantiems teisiniams santykiams būdingas subjektų daugetas, sudėtinga būtų išivaizduoti civiliniame procese esant vieną vieningą teisinį santykį. Be to, kaip teigia E. Stauskienė, jei civilinį procesą išivaizduotume kaip vieningą teisinį santykį, kurio subjektais vienoje pusėje yra teismas, o kitoje proceso šalys (ieškovas ir atsakovas) arba kiti proceso dalyviai, neaišku koku būdu vienu iš tokio teisinio santykio subjektų vienu metu yra asmenys, kurie turi visiškai skirtingus interesus procese ir kaip tas teisinis santykis vienu metu gali sieti ir teismą, ir ieškovą, ir atsakovą. Vieningą santykį sunku išivaizduoti dar ir dėl to, kad procese veikia ne vienas valdingus įgalinimus turintis subjektas. Valstybė valdingus įgalinimus teismo sprendimų vykdymo srityje yra suteikusi ne tik teismui, įgyvendinančiam vykdymo proceso teisėtumo

²⁶ Vaišvila A. Teisės teorija. – Vilnius: Justitia, 2004. P. 402

²⁷ Žolynas M. Vykdymo procesas – civilinio proceso stadija ar savarankiškas procesas?// Teisė. 2007,62 P. 204.// Stauskienė E. Teisinių santykių subjektai vykdymo procese, Jurisprudencija, mokslo darbai 2008 7(109).

kontrolę, bet ir teismo sprendimus vykdančiam subjektui – antstoliui²⁸. Atsižvelgus į tai kas išdėstyta, darytina išvada, kad civilinis procesas – tai civilinių procesinių santykių sistema. Ši sistema kiekvienoje byloje individuali, priklausanti nuo proceso eigos, stadijos, teisinių santykių subjektų. Kiekvienas atskiras teisinis santykis yra sudėtinis civilinių procesinių teisinių santykių sistemos elementas. Kiekvieno naujo procesinio teisinio santykio atsiradimas sąlygoja kito teisinio santykio atsiradimą, pasikeitimą ar pasibaigimą. Vykdomo procese susiklostantys teisiniai santykiai taip pat seka ar keičia vienas kitą, juos būtų galima išreikšti per tokių procesinių veiksmų kaip vykdomosios bylos iškėlimas, pasirengimas vykdymui, priverstinio vykdymo priemonių taikymas, vykdomosios bylos užbaigimas atlikimą. Funkcinė paskirtis, kaip bendrasis teisinių santykių bruožas, nagrinėjama dviem aspektais, kaip būtina apsauginių materialinės teisės normų taikymo priemonė ir kaip būtina teisės normų laikymosi užtikrinimo priemonė.

Atsižvelgus į tai, kas jau buvo aptarta pirmame šio darbo skyriuje, t.y., kad civilinis procesas galėtų būti vertinamas kaip teismo proceso ir teismo proceso metu priimto teisingumo akto įvykdymo (žinoma jei jis yra būtinas) proceso „junginys“ (sistema), darytina išvada, jog vykdomo proceso funkcinę paskirtį galėtume apibrėžti būtent kaip teismo priimto teisingumo akto – teismo sprendimo realizavimo priemonę. Be to, remiantis šio darbo pirmame skyriuje suformuluota išvada, kad apie realų teisių gynimą galime kalbėti tik tuomet kai bus teisėtai, operatyviai ir veiksmingai įvykdytas teismo sprendimas, yra pagrindas teigti, kad vykdomo procesiniai teisiniai santykiai, kaip ir teisiniai santykiai, kylantys teismui nagrinėjant bylas ir priimant sprendimus, užtikrina pažeistų teisių bei įstatymais saugomų interesų gynimą. Valdingas pobūdis, kaip teisinių santykių bruožas, pasireiškia tuo, kad viena iš procesinių teisinių santykių šalių visada bus valstybinės valdžios institucija, kuriai suteikti valdingi įgalinimai kitos šalies atžvilgiu. Vykdomo procese tokie valdingi įgalinimai suteikti teismui ir antstoliui. Daugumą vykdomo veiksmų vykdomo procese atlieka antstolis, kurio reikalavimai privalomi visiems asmenims ir turi būti įvykdyti per nustatytą terminą. Teismas vykdomo procese atlieka antstolio procesinės veiklos kontrolės funkcijas, taiko sankcijas vykdomo proceso šalims ir kitiems asmenims ir atlieka kitas funkcijas, kurios bus analizuojamos šio darbo trečiame skyriuje.

Apibendrinant visa kas išdėstyta, galima daryti išvadą, kad vykdomo procese susiklostantys santykiai – procesinių teisinių santykių sistemos dalis, jiems būdingas subjektų įvairovė ir jų daugetas. Kadangi vykdomo procese susiklostantys teisiniai santykiai įeina į bendrą civiliniame procese susiklostančių teisinių santykių sistemą, akivaizdu, kad jiems būdingi teorijoje išskiriami teisinių santykių bruožai, tokie kaip dinamiškumas, valdingas pobūdis,

²⁸ Stauskienė E. Teisinių santykių subjektai vykdomo procese, Jurisprudencija, mokslo darbai 2008 7(109).

funkcinė paskirtis ir tai, kad šie teisiniai santykiai, sureguliuoti proceso teisės normų – jų atsiradimo, pasikeitimo ir pasibaigimo pagrindu gali būti tik proceso teisės normos.

2.1. Teismas – vykdymo procese susiklostančių teisinių santykių subjektas

Siekiant išsiaiškinti vaidmenį ir funkcijas, kurias teismas atlieka vykdymo procese, tikslinga atskleisti ir išanalizuoti vykdymo procese susiklostančiuose teisiniuose santykiuose dalyvaujančius subjektus, aptarti civilinių procesinių teisinių santykių subjektinę sudėtį.

Civilinio proceso teisės doktrinoje yra keletas nuomonių dėl civilinių procesinių teisinių santykių subjektinės sudėties. O. Biulovas, būdamas proceso kaip vientiso teisinio santykio teorijos šalininkas, teigė, jog teisinio santykio subjektais yra tik du asmenys: teismas ir šalys ar kiti proceso dalyviai. Vienu metu šis teisinis santykis tarpusavyje negali sieti ir teismo, ir šalių. Jo nuomone, vykdant teismo sprendimą priverstiniu būdu, atsiranda naujas teismo ir vykdymo proceso šalių procesinis santykis.²⁹ V. Mikelėnas nurodo, jog priešingos nuomonės šalininkai civilinį procesinį teisinį santykį apibrėžia kaip teismą ir šalis siejančias abipuses teises ir pareigas. Trečioji civilinio procesinio teisinio santykio pobūdžio teorija procesinį teisinį santykį laiko privatinio teisiniu ginčo šalių santykiu ir teigia teismą nesant jo dalyviu³⁰. Su pastarąja nuomone galima nesutikti remiantis tuo, kad jeigu pripažįstame vykdymo procesą esant sudėtine civilinio proceso dalimi ir atitinkamai baigiamąja jo stadija, tai teisinius santykius, kylančius vykdymo procese, galime nagrinėti taikydami bendruosius civilinių procesinių teisinių santykių bruožus. Civilinio proceso teisės teorijoje³¹ civilinių procesinių teisinių santykių dalyviai pagal atliekamą vaidmenį civiliniame procese skirstomi į:

- vykdančius teisingumą ir užtikrinančius teismo sprendimų įgyvendinimą;
- proceso dalyvius (tai byloje dalyvaujantys asmenys ir kiti proceso dalyviai).

Civilinio procesinio teisinio santykio subjektai, vykdantys teisingumą ir užtikrinantys priimto teismo sprendimo, nutarties ar nutarimo įgyvendinimą, yra bylą nagrinėjantis teismas ir antstolis ar kiti subjektai. Taigi tai visi civilinio procesinio teisinio santykio subjektai, kurie valstybės vardu arba valstybės įgalioti užtikrina teisingumo vykdymą civiliniame procese. Antroji procesinių teisinių santykių dalyvių grupė – proceso dalyviai – tai visi kiti civilinio procesinio teisinio santykio subjektai³². Visi byloje dalyvaujantys asmenys išvardyti LR CPK 37 straipsnio antrojoje dalyje, kurioje nurodoma, kad dalyvaujančiais byloje asmenimis yra šalys, tretieji asmenys, šalių ir trečiųjų asmenų atstovai, asmenys, pareiškę ieškinį viešajam interesui

²⁹ Stauskienė E. Teisinių santykių subjektai vykdymo procese, Jurisprudencija, mokslo darbai 2008 7(109) P. 41.

³⁰ Mikelėnas V. Civilinis procesas. I dalis – Vilnius: Justitia, 1997. P. 120

³¹ Laužikas E. V. Mikelėnas Nekrošius V, Civilinio proceso teise I dalis p. 225

³² Laužikas E. V. Mikelėnas Nekrošius V, Civilinio proceso teise I dalis p. 225

apginti, pareiškėjai ir suinteresuoti asmenys ypatingosios teisenos bylose, bei LR CPK 431 straipsnyje numatyti kreditoriai ir skolininkai, taip pat šių asmenų atstovai.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta ir išanalizavus vykdymo procesą reglamentuojančias LR CPK teisės normas, galima teigti, kad vykdymo procese susiklostančių teisinių santykių subjektais laikomi antstolis, teismas, vykdymo proceso šalys ir suinteresuoti asmenys bei pagalbines funkcijas vykdymo procese atliekantys subjektai, pavyzdžiui, kviestiniai, ekspertai ar kt. Kadangi šiuo magistro baigiamuoju darbu siekiama atskleisti teismo, kaip vieno iš vykdymo procese susiklostančių procesinių teisinių santykių subjekto, funkcijas vykdymo procese, tai darbe bus aptariamas ir analizuojamas būtent šis subjektas, kitus subjektus minint tik tiek, kiek tai bus reikšminga baigiamojo darbo tikslui pasiekti.

Civilinio proceso teisės doktrinos analizė patvirtina mokslininkų procesualistų tarpe egzistuojant nevienareikšmę nuomonę ne tik dėl vykdymo proceso teisinės prigimties, bet ir dėl vykdymo procese susiklostančių procesinių teisinių santykių subjektinės sudėties. Vieni autoriai nurodo teismą esant privalomu civilinių procesinių teisinių santykių subjektu, motyvuodami tuo, kad nedalyvaujant teismui jokie civiliniai procesiniai teisiniai santykiai negali susiklostyti³³, kitų nuomone, teismas nėra vykdymo proceso subjektas. Pastarajai nuomonei pritaria D. Ch. Valejevas³⁴. Pasak šio autoriaus, klausimas dėl teisinių santykių, kylančių skundžiant teismo antstolio-vykdytojo veiksmus, ginant kitų asmenų teises vykdymo procese, teismui atliekant kitus veiksmus vykdymo procese, pobūdžio ginčytinas. Kadangi D. Ch. Valejevas vykdymo procesą laiko savarankiška teisės šaka, visus šiuos teisinius santykius jis priskiria civiliniams procesiniams santykiams, o ne vykdymo proceso metu susiklostantiems teisiniams santykiams. Vykdymo proceso šalims pateikus skundą dėl teismo antstolio-vykdytojo veiksmų, vykdymo procesą jis laiko baigtu. Šią nuomonę galima būtų neigti, motyvuojant tuo, kad vykdymo proceso pabaiga sietina su LR CPK 632 straipsnyje įtvirtintais vykdomosios bylos užbaigimo pagrindais, o ne teismo sprendimus vykdančio subjekto veiksmų ar neveikimo apskundimu.

Kaip galima suprasti iš to kas išdėstyta pirmame šio darbo skyriuje, vienas iš skirtingų vykdymo proceso teisinės prigimties koncepcijų pagrindų – vykdymo proceso teisės subjektai, vadinasi, ir priklausomai nuo to kokius subjektus pripažinsime dalyvaujančiais vykdymo procese, sutiksime su teiginiu, kad vykdymo procesas yra baigiamoji civilinio proceso stadija, arba ne. Įvykdžius institucinę antstolių sistemos reformą – teismo sprendimų vykdymo pagrindines funkcijas perdavus privatiems antstoliams, daugelį sprendimų vykdymo klausimų

³³ Stauskienė E. Teismas - teisinių santykių vykdymo procese subjektas//Mokslinės-praktinės konferencijos " Teisė į teisminę gynybą ir jos realizavimo praktiniai aspektai" mokslinių pranešimų rinkinys, Vilnius. 2006. P. 144.

³⁴ Stauskienė E. Teismas - teisinių santykių vykdymo procese subjektas//Mokslinės-praktinės konferencijos " Teisė į teisminę gynybą ir jos realizavimo praktiniai aspektai" mokslinių pranešimų rinkinys, Vilnius. 2006. P. 147.

reglamentuoja ne tik LR CPK³⁵, bet ir LR Antstolių įstatymas³⁶, Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro įsakymu patvirtinta Sprendimų vykdymo instrukcija³⁷. Tokia situacija sukėlė tam tikrų abejonių dėl teismo sprendimų vietos civilinio proceso teisės sistemoje, kurios grindžiamos tuo, kad įvykdžius institucinę antstolių sistemos reformą teismas nebėra vykdymo proceso subjektu, antstoliai tiesiogiai teismui nepavaldūs, o ir vadinami jie nebe teismo antstoliais, o tiesiog antstoliais. Be to, kaip teigia³⁸ E. Stauskienė, struktūriniai teismo antstolių veiklos formos pokyčiai tiek Lietuvoje, tiek Rusijoje sulaukė svarstymo, ar tikslinga subjektus, vykdančius teismo sprendimus vadinti teismo antstoliais. Kaip jau minėta, Lietuvoje įvykdžius institucinę reformą, teismo antstoliai vadinami antstoliais. Rusijos Federacijoje, nors teismo antstoliai veikia taip pat nebe prie teismų, teismo antstolių pavadinimą jie išsaugojo, motyvuojant tuo, kad pareigūnas, vykdamas teismo sprendimus, vadinamas teismo vykdytoju ne todėl, kad veikia prie teismo, o todėl, kad daugiausia vykdo teismo sprendimus, nutartis ir nutarimus.

Pagrindines sprendimų vykdymo funkcijas perdavus privatiems antstoliams, gali pasirodyti, jog teismo sprendimų vykdymas nebėra civilinio proceso dalis, tačiau, sutinkamai su E. Stauskienės³⁹ nuomone, manytina, kad tai, kas ir kaip vykdo priimtą teismo sprendimą, dar nenulemia vykdymo proceso vietos civilinio proceso teisės sistemoje. E. A. Nefedjevo⁴⁰ nuomone, ta aplinkybė, jog ne pats teismas vykdo savo priimtus sprendimus, o tai daro per antstolius ar kitus įgaliotus asmenis, neleidžia daryti išvados, kad teismas neturi valdingų įgalinimų (valdžios) ir, kad jie priklauso asmeniui, įgyvendinančiam teismo valią. Autoriaus nuomone, valdžios organu turi būti laikomas tas organas, kurio valia įgyvendinama, o ne tas, kuris įgyvendina svetimą valią.

Nors teisės doktrinoje kyla daug diskusijų dėl vykdymo procese susiklostančių teisinių santykių teisinės prigimties ir teismo vaidmens vykdymo procese, visgi daugelis autorių pripažįsta teismą esant vienu iš vykdymo proceso subjektų. Tačiau kai kurie procesualistai⁴¹ teigia, jog vykdymo procese susiklosto dviejų tipų teisiniai santykiai, vienuose jų dalyvauja ir teismas. Pripažįstama, jog teismas dalyvauja teisiniuose santykiuose, susiklostančiuose dėl vykdomojo rašto ir jo dublikato išdavimo, teismo sprendimo vykdymo tvarkos išaiškinimo, vykdymo atidėjimo arba išdėstymo, vykdymo proceso sustabdymo arba užbaigimo ir pan. Kitai

³⁵ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 36 - 1340;

³⁶ Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 53 – 2042.

³⁷ Sprendimų vykdymo instrukcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2009-03-30 įsakymu Nr. 1R-93 „Dėl Teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymo 1R-325 „Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios, 2009-03-31, Nr. 35-1352

³⁸ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). – Vilnius., 2006.

³⁹ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). – Vilnius., 2006. P. 74.

⁴⁰ Неведьев Е. А. Избранные труды по гражданскому процессу. – Краснодар: Совет Кубань, 2005. С. 236.

⁴¹ Kaip nurodo E. Stauskienė, pavyzdžiui, M. D. Olegovas

teisinių santykių grupei priskiriami teisiniai santykiai, susiklostantys tiesiogiai tarp antstolio ir kitų vykdymo procese dalyvaujančių asmenų nedalyvaujant teismui. Jiems priskiriami teisiniai santykiai, kylantys dėl vykdomosios bylos iškelimo, išieškojimo nukreipimo į skolininko turta ir kt. Iš tiesų galiojančio LR CPK normų, reglamentuojančių vykdymo procesą analizė patvirtina esant kelių rūšių teisinius santykius, kuriuos, atsižvelgiant į tai, tarp ko šie santykiai susiklosto galima būtų skirstyti į:

- tarp vykdymo proceso šalių ir antstolio susiklostančius teisinius santykius – t.y. santykius, kuriuose teismas tiesiogiai nedalyvauja;
- tarp vykdymo proceso šalių ir/arba antstolio bei teismo susiklostančius teisinius santykius.

Remiantis LR CPK XLIII skyriaus⁴² normų analize, galima būtų išskirti tokias vykdymo proceso dalyvių kategorijas: vykdymo proceso šalys (šieškotojas ir skolininkas), suinteresuoti asmenys vykdymo procese (asmenys, kuriems vykdymo veiksmai sukelia ar gali sukelti teises pasekmes, pavyzdžiui, asmuo dalyvaujantis varžytinėse) ir antstolis. Be jau išvardintų asmenų vykdymo procese dalyvauja ir kiti asmenys, kurie neturi suinteresuotumo vykdymo proceso baigtimi: vertėjas, ekspertas, kviestiniai. Šie asmenys vykdymo procese atlieka tam tikras pagalbines funkcijas, pavyzdžiui vertimų, ekspertizių darymo, dalyvauja atliekant vykdymo veiksmus ir kt. Nors teismas nepriskiriamas nei vienai minėtų asmenų kategorijai, visgi galima būtų teigti teismą esant vienu iš vykdymo proceso dalyvių.

Teismo buvimą vienu iš vykdymo proceso dalyvių patvirtina ir tai, kad teismas dalyvauja sprendžiant įvairaus pobūdžio procesinius klausimus vykdymo procese: išduoda vykdomuosius raštus, išaiškina teismo sprendimo vykdymo tvarką, vykdo antstolio procesinės veiklos kontrolę, sprendžia antstolių nušalinimo klausimus, tais atvejais, kai nenusišalina pats antstolis, kuriam pareikštas nušalinimas, nagrinėja skundus dėl antstolio veiksmų ir pan. Be minėtų procesinių veiksmų atlikimo, teismo, kaip vykdymo proceso subjekto, dalyvavimas grindžiamas ir dar dviem aspektais:

- pirma – teismui yra priskirta spręsti klausimus, susijusius su ieškinio užtikrinimu, kaip būsimo jo sprendimo įvykdymo garantija;
- antra – antstoliai vykdo tą sprendimo dalį, kuri yra vadinama rezoliucine ir kuri vėliau perkeliama į vykdomąjį raštą. Būtent nuo teismo formuluojamos sprendimo, nutarties ar nutarimo rezoliucinės dalies teisingumo ir tikslumo labai priklauso vykdymo veiksmų atlikimo terminas ir rezultatyvumas⁴³.

⁴² LR CPK XLIII skyrius – Vykdyto proceso dalyviai.

⁴³ Stauskienė E. Teismas - teisinių santykių vykdymo procese subjektas//Mokslinės-praktinės konferencijos "Teisė į teisminę gynybą ir jos realizavimo praktiniai aspektai" mokslinių pranešimų rinkinys, Vilnius. 2006. P. 149.

Apibendrinant tai kas išdėstyta, galima pagrįstai teigti, kad vykdymo procese susiklostantiems teisiniams santykiams būdingas subjektų daugetas. Vykdymo procese susiklostančių teisinių santykių subjektais laikomi antstolis, teismas, vykdymo proceso šalys ir suinteresuoti asmenys bei pagalbines funkcijas vykdymo procese atliekantys subjektai, pavyzdžiui, kviestiniai, ekspertai ar kt. Teismas pripažįstamas vienu iš vykdymo proceso dalyvių dėl akivaizdžiai svarbaus teismo vaidmens vykdymo procese. Teismo buvimą vienu iš vykdymo proceso dalyvių rodo ir tai, kad teismas dalyvauja sprendžiant įvairaus pobūdžio procesinius klausimus vykdymo procese, o be to, teismui yra priskirta spręsti klausimus, susijusius su ieškinio užtikrinimu, kaip būsimo sprendimo įvykdymo garantija.

3. TEISMO FUNKCIJOS VYKDYMO PROCESĖ

3.1. Teismo veikla, įtakojanti teismo sprendimų įvykdymą. Galimos teismo funkcijų ir įgalinimų vykdymo procese klasifikacijos.

Kaip jau buvo minėta teismo veikla viso civilinio proceso metu yra nukreipta teismo sprendimo įvykdymo užtikrinimui. Jau pirmose civilinio proceso stadijose siekiama sudaryti sąlygas būsimo teismo sprendimo įvykdymui. Didelę reikšmę būsimo teismo sprendimo įvykdymo užtikrinimui turi laikinųjų apsaugos priemonių institutas. Teismui taikant laikinašias apsaugos priemones atsiskleidžia ginčo teisenos ir vykdymo proceso ryšys, bei abiejų institutų tarpusavio priklausomybė. Laikinosios apsaugos priemonės gali būti taikomos bet kurioje proceso stadijoje, išskyrus baigiamąją civilinio proceso stadiją. Pagal LR CPK 144 straipsnio dalį laikinosios apsaugos priemonės gali būti taikomos net ir nepareiškus ieškinio. Tai patvirtina, jog laikinųjų apsaugos priemonių taikymas nepriklausomai nuo to, ar jos taikomos nepareiškus ieškinio, ar po ieškinio pareiškimo kitose proceso stadijose, yra veiksminga realaus teismo sprendimo įvykdymo garantija. Šis institutas užtikrina vykdymo proceso veiksmingumą. Tiek teismo sprendimų vykdymo, tiek laikinųjų apsaugos priemonių instituto tikslai iš esmės sutampa, nors ir išsaugomas abiejų institutų skirtumas. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymu sudaromos palankios sąlygos galimam teismo sprendimo vykdymui. Šiomis priemonėmis siekiama teismo sprendimo realaus įvykdymo.

Teismo sprendimo įvykdymo (galimybes) sąlygas lemia ir pasirengimo teismui nagrinėjimui stadijoje atlikti veiksmai. Blogas pasirengimas bylos nagrinėjimui ne tik nukelia teismo sprendimo įvykdymo terminą neapibrėžtam laikotarpiui, bet kartais gali ir tiesiogiai teismo sprendimo įvykdymą padaryti neįmanomu. Pavyzdžiui, teismui nepagrįstai šioje stadijoje atsisakius taikyti laikinašias apsaugos priemones⁴⁴.

Teismo nagrinėjimo stadijoje patenkinus pareikštą ieškinį nustatomos sąlygos vykdymo proceso iškėlimui, jo dalyvių ratas, teismo sprendimo vykdymo būdas ir tvarka bei išsprendžiami klausimai susiję su priverstiniu sprendimų vykdymu. V. Grunsky nuomone, ieškiniai, teismo sprendimai ir priverstinio vykdymo rūšys yra sunorminti, jie turi vienas kitą atitikti⁴⁵, t. y. reikalavimas, nurodytas ieškinyje, perkeliama į teismo sprendimą, kurio rezoliucinė dalis vėliau perkeliama į vykdomąjį dokumentą. Reikalavimai ieškinyje turi būti formuluojami, atsižvelgiant į priverstinio vykdymo priemones. Teismo sprendimo rezoliucinėje dalyje, kuri vėliau perkeliama į vykdomąjį raštą, turi būti suformuluota aiški įpareigoto asmens (dažniausiai atsakovo) elgesio taisyklė ir nustatyta šios taisyklės realizavimo tvarka vykdymo

⁴⁴ Заворотько П. П. Процессуальные гарантии исполнения судебного решения. – Москва: «Юридическая литература», 1974. С. 45 - 46.

⁴⁵ Grunsky W. Zivilprozessrecht. – München: Luchterhand, 2003. S. 3.

proceso stadijoje. Būtent šiuo tikslu LR CPK 272 straipsnis įpareigoja teismo sprendime nurodyti ne tik natūra priteistą turta, bet ir jo vertę, jei vykdant teismo sprendimą paaiškėtų, jog to turto dėl kažkokių priežasčių negalima perduoti išieškotojui ar jo nėra. Teismo sprendimui įsiteisėjus, išskyrus skubaus vykdymo atvejus, išieškotojo pageidavimu gali prasidėti priverstinis teismo sprendimo vykdymas. Priverstinio vykdymo veiksmus atlieka antstolis.

Teismas yra vienas iš vykdymo procesinių teisinių santykių subjektų, kuris dalyvauja vykdymo procese atlikdamas įvairias funkcijas: tvirtindamas antstolio veiksmus, pats atlikdamas tam tikrus procesinius veiksmus bei užtikrindamas viso vykdymo proceso teisėtumo kontrolę.

Daugelyje valstybių, taip pat ir Lietuvoje, vykdymo proceso teisėtumo ir priežiūros kontrolės funkcijas atlikti pavesta pirmosios instancijos teismams. Išimčių, kada tam tikrų vykdymo klausimų sprendimas yra pavestas spręsti ir kitiems teismams, nėra daug (procesinio sprendimo išaiškinimas, vykdomojo rašto išdavimas skubaus vykdymo atveju, atgręžtinio vykdymo taikymas ir kt.). Šios išimtys, kaip nurodo E. Stauskienė⁴⁶, nustatytos dėl šių priežasčių: pirmiausia, tai proceso ekonomiškumo, operatyvumo ir koncentruotumo principų įgyvendinimo tikslu, nes procesas nepagrįstai būtų vilkinamas, jei sprendimų įvykdymo atgręžimo klausimus būtų pavesta spręsti tik pirmosios instancijos teismui; procesinio sprendimo išaiškinimo netapatinimas tik su apylinkės teismo kompetencija tikslingas, nes teismo sprendimą tinkamai išaiškinti gali jį priėmęs teismas, o idealiausiu atveju – tokį sprendimą priėmęs teisėjas.

Teismo veikla vykdymo procese gali būti nagrinėjama analizuojant atskiras teismo funkcijas vykdymo procese, skirstant šias funkcijas į rūšis arba pasitelkiant vykdymo proceso skirstymo į stadijas kriterijų. Pastaruoju kriterijumi remiantis teismo funkcijas daktaro disertacijoje analizuoja E. Stauskienė⁴⁷. Pasak E. Stauskienės, teismo vaidmens vykdymo procese atskleidimui tikslinga teismo vykdymo procese atliekamus veiksmus nagrinėti tam tikra seka, eiliškumu ir tam galima pasitelkti vykdymo proceso skirstymo į etapus kriterijų. Remiantis minėtu kriterijumi teismo funkcijos vykdymo procese skiriamos į:

- Teismo funkcijas vykdomosios bylos iškėlimo etape;
- Teismo funkcijas pasirengimo priverstiniam vykdymui etape;
- Teismo funkcijas priverstinio vykdymo etape;
- Teismo funkcijas vykdymo užbaigimo etape.

Pagal tikslą visi teismo įgalinimai teismo sprendimų vykdymo procese skiriami į⁴⁸:

⁴⁶ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). – Vilnius, 2006. P. 126.

⁴⁷ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). – Vilnius, 2006.

⁴⁸ Гражданский процесс / под. ред. М. К. Треушников. – Москва: ООО «Городец-издат», 2003. С. 554.

- Įgalinimus, susijusius su vykdomųjų dokumentų išdavimu (vykdomojo rašto, jo dublikato išdavimas, praleisto termino vykdomajam dokumentui pateikti atnaujinimas);
- Įgalinimus, susijusius su vykdymo proceso eiga (vykdymo veiksmų atidėjimas, vykdymo proceso sustabdymas, užbaigimas);
- Įgalinimus, susijusius su teismo sprendimo trūkumų, paaiškėjusių vykdymo procese, pašalinimu (sprendimo išaiškinimas, sprendimo vykdymo tvarkos ir būdo pakeitimas, klaidų teismo sprendime ištaisymas);
- Įgalinimus teismo antstolių-vykdytojų veiklos kontrolės srityje. Šie įgalinimai realizuojami nagrinėjant skundus dėl teismo antstolių-vykdytojų veiksmų ar neveikimo ir ieškinius dėl turto panaikinimo.

Visas teismo atliekamas funkcijas dauguma autorių⁴⁹ įvardija kaip teisminę vykdymo proceso kontrolę. Realizuojant vykdymo proceso teisėtumo kontrolės funkcijas susiklosto vykdymo procesiniai teisiniai santykiai, kuriuose dalyvauja teismas. Šias funkcijas pavesta atlikti būtent teismui dėl daugelio priežasčių: vykdymo procese priverstinio vykdymo priemonių pagalba užtikrinamas būtent teismo priimtų sprendimų įvykdymas, taip realizuojant teismo sprendimo privalomumo principą ir vykdytinumo požymį. Teisminė vykdymo proceso kontrolė pagal jos atlikimo laiką skirstoma į :

- Išankstinę vykdymo proceso teisėtumo kontrolę;
- Paskesniąją (arba vėlesniąją) teisminę vykdymo proceso kontrolę⁵⁰.

Paskesnioji (arba vėlesnioji) teisminė vykdymo proceso kontrolė, tai teismo veikla, nagrinėjant skundus dėl teismo sprendimus vykdančių subjektų veiksmų ar atsisakymo tokius veiksmus atlikti, bei veikla nagrinėjant vykdymo proceso dalyvių ir trečiųjų asmenų ieškinius. Visi kiti teismo veiksmai, įtakojantys vykdymo proceso eigą, kaip, pavyzdžiui, vykdomojo rašto išdavimas ir pan. priskiriami teismo vykdomai išankstinei vykdymo teisėtumo kontrolei.

Kaip nurodo E. Stauskienė P. P. Zavarotko teisminę vykdymo kontrolę skirsto į⁵¹:

- Išankstinę, kurios metu įstatymo nustatytais atvejais teismas sankcionuoja vykdytojo atliekamus veiksmus;
- Procesinių teismo vykdytojų veiksmų apskundimą;

⁴⁹ Морозова И. Б., Треушников А. М. Исполнительное производство. – Москва: ОАО «Издательский дом „Городец“», 2006. С. 126; Боннер А. Т. Избранные труды по гражданскому процессу. – Санкт Петербург: Издательский Дом С.-Петербур. Гос. Ун-та, 2005. С. 116.

⁵⁰ Олегов М., Стрельцова Е. Проблемы концепции исполнительного производства // Право и экономика, 2001, № 3; Пособие по исполнительному производству / под ред. И. В. Решетниковой. – Москва: Статут, 2000. С. 41.

⁵¹ Заворотко П. П. Процессуальные гарантии исполнения судебного решения. – Москва: «Юридическая литература», 1974. С. 346.

- Asmens, kurio interesai pažeidžiami vykdant pažeistos teisės atkūrimą ieškinio pareiškimą išieškotojui ir skolininkui;
- Teismo nutarčių, kuriomis išspręsti vykdymo procese kylantys klausimai, apskundimą, jei tai leidžiama įstatymu.

Apibendrinant tai kas išdėstyta, pasakytina, kad visos nurodytosios teismo atliekamų funkcijų ir įgalinimų klasifikacijos yra sąlyginės ir mokslininkų tarpe skatinančios įvairias diskusijas tiek dėl kriterijų, kuriais remiantis išskiriamos tam tikros funkcijų ir įgalinimų rūšys, tiek dėl to, jog kai kurios klasifikacijos yra per siauros ir neapima visų teismo atliekamų funkcijų vykdant teismo sprendimus. Pavyzdžiui kaip nurodo E. Stauskienė⁵², nėra visiškai aišku, kodėl teismo įgaliojimus skiriant į rūšis, remiantis jų tikslingumo kriterijumi, teismo veiksmai, susiję su vykdymo eiga, t.y. vykdomojo dokumento išdavimas ir tokie veiksmai, kaip vykdymo sustabdymas bei užbaigimas išskiriami į skirtingas grupes. Visų šių teismo veiksmų arba įgaliojimų tikslas – dėsningas vykdymo proceso judėjimas į priekį, jo eiga.

Diskutuojama ir dėl įgaliojimų susijusių su teismo sprendimo trūkumų, paaiškėjusių vykdymo procese, pašalinimo išskyrimo, kadangi šiems teismui suteiktiems įgaliojimams keliamas tikslas – užtikrinti veiksmingą teismo sprendimų vykdymą, nustatant priemones, sudarančias sąlygas pašalinti visas vykdymo kliūtis. Nesutinkama ir su nuomone, jog kai kurios minimos teismo funkcijos, pavyzdžiui, sprendimo vykdymo tvarkos ir būdo pakeitimas, tai teismo sprendimo trūkumas. Teismo sprendimo rezoliucinėje dalyje, kuri vėliau perkeliama į vykdomąjį raštą, turi būti suformuluota aiški įpareigoto asmens (dažniausiai – atsakovo) elgesio taisyklė ir nustatyta šios taisyklės realizavimo tvarka vykdymo proceso stadijoje. Būtent šiuo tikslu LR CPK 272 straipsnis įpareigoja teismo sprendime nurodyti ne tik natūra priteistą turtą, bet ir jo vertę, jei vykdant teismo sprendimą paaiškėtų, jog to turto dėl kažkokių priežasčių negalima perduoti išieškotojui ar jo nėra.

Vykdymo proceso stadijoje paaiškėjus, jog teismo sprendimo įvykdyti jame nurodyta tvarka neįmanoma, pavyzdžiui, atsakovas įpareigojamas atlikti tam tikrus veiksmus, atsakovui (skolininkui) tokių veiksmų neatlikus, teismas turi teisę pakeisti sprendimo vykdymo tvarką. Galimybė pakeisti teismo sprendimo įvykdymo tvarką užtikrina įsiteisėjusio teismo sprendimo privalomumą ir vykdytinumą bei išieškotojo interesų apsaugą, jeigu skolininkas elgiasi nesąžiningai, t. y. vengia įvykdyti teismo sprendimą – neatlieka veiksmų, kuriuos jis buvo įpareigotas atlikti teismo sprendimu⁵³. Taip pat galimybė pakeisti teismo sprendimo vykdymo tvarką sietina su situacija, kai atsakovas sprendimu įpareigojamas atlikti arba nutraukti tam tikrus

⁵² Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). – Vilnius., 2006. P. 129.

⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. sausio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr.3K-3-35/2004.

veiksmus, o teismo sprendime nėra nurodyti jo neįvykdymo padariniai⁵⁴. Galimybė pakeisti sprendimo vykdymo tvarką ne visais atvejais siejama su teismo padarytų klaidų ištaisymu, ją gali įtakoti ir paties skolininko veiksmai, todėl šių teismo funkcijų išskirti į atskirą teismo įgaliojimų rūšį vykdymo procese vien šiuo pagrindu, sutinkamai su E. Stauskienės išdėstyta nuomone⁵⁵, netikslinga, o tokia galimybė vertintina tik kaip pagalbinė priemonė greitam ir realiam teismo sprendimo įvykdymui.

Teismo atliekamų funkcijų ir įgalinimų vykdymo procese skaidymas į grupes pagal vykdymo proceso stadijas (etapus), iš esmės teisingas. Vykdymo procesas, kaip bet kuri kita veikla, vyksta tam tikra seka. Vykdymo procesiniams teisiniams santykiams, kaip ir kitiems civiliniams procesiniams teisiniams santykiams, būdingas dinamiškumas, dėsningas judėjimas į priekį, vieniems teisiniams santykiams keičiant kitus. Kaip ir kiekviena civilinė byla, vykdomoji byla vystosi tam tikrais etapais, kuriuose vykdymo proceso subjektai atlieka įstatyme numatytus vykdymo veiksmus siekdami tiek tam etapui būdingo, tiek galutinio vykdymo proceso tikslo – visiško teismo sprendimo ar kitame vykdomajame dokumente suformuluotų paliepiamų įvykdymo. Taigi, kaip jau minėta, teismo atliekamų funkcijų ir įgalinimų vykdymo procese skaidymas į grupes pagal vykdymo proceso stadijas (etapus), būtų iš esmės teisingas, tačiau civilinio proceso taisyklėse doktrinoje nėra vieningos nuomonės dėl etapų skaičiaus vykdymo procese.

Pavyzdžiui, kaip nurodo E. Stauskienė⁵⁶, D. CH. Valejevas⁵⁷ išskiria keturis savarankiškus vykdymo proceso etapus: 1) vykdomosios bylos iškėlimas; 2) antstolio pasirengimas priverstiniam vykdymui; 3) valstybės prievartos priemonių taikymas skolininkui; 4) antstolio veiksmų apskundimas. I. V. Rešetnikova vykdymo procese išskiria tris stadijas: 1) vykdomosios bylos iškėlimas ir pasirengimas tiesioginiam vykdymui; 2) vykdymo proceso eiga; 3) vykdymo proceso užbaigimas⁵⁸. Kaip matyti, ši autorė apjungia vykdomosios bylos iškėlimą ir pasirengimą į vieną bendrą stadiją. Tris stadijas vykdymo procese: vykdymo proceso iškėlimo, savanoriško įvykdymo ir priverstinio įvykdymo, išskiria V. I. Tertišnikovas, remdamasis Ukrainos vykdymo proceso įstatymu⁵⁹. V. A. Mašankinas vykdymo procese išskiria keturias stadijas, iš kurių pirmosios trys sutampa su nurodytomis V. I. Tertišnikovo, o ketvirtąją laikoma

⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-29/2006

⁵⁵ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). – Vilnius, 2006. P. 129.

⁵⁶ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). – Vilnius, 2006. P. 133.

⁵⁷ Исполнительное производство / под ред. Я. Ф. Фархтдинова – Санкт Петербург: Питер, 2004. С. 35.

⁵⁸ Пособие по исполнительному производству / под ред. И. В. Решетниковой. – Москва: Статут, 2000. С. 109.

⁵⁹ Закон Украины об исполнительном производстве: Научно - практический комментарий / В. И. Тертышников, Р. В. Тертышников. – Харьков, 2000. С. 3 – 4.

vykdymo proceso užbaigimas⁶⁰. Kai kurie kiti autoriai nurodo net šešis vykdymo etapus⁶¹: 1) vykdomosios bylos iškėlimas; 2) raginimas įvykdyti sprendimą geruoju; 3) skolininkui priklausančio turto aprašymas (areštas); 4) turto paėmimas; 5) turto realizavimas; 6) gautų pinigų išmokėjimas išieškotojui. Tačiau visas šias nuomones dėl vykdymo proceso skirstymo į stadijas kritikuoja A. A. Maksurovas⁶², teigdamas, jog vykdymo procesą skirstant į tris ar keturias stadijas per daug apibendrinamas stadijos turinys, o išskiriant šešias stadijas – stadijos turinys išreiškiamas pernelyg specifiškai. A. A. Maksurovas siūlo vykdymo proceso skirstymo stadijomis pagrindu laikyti procesinius institutus (subinstitutus) ir skirstyti visas stadijas į privalomasias ir fakultatyvias⁶³.

Pagal šiuos kriterijus išskiriamos tokios vykdymo proceso stadijos: 1) proceso iškėlimas; 2) vykdymo atidėjimas arba išdėstymas, taip pat vykdymo tvarkos ir būdo pakeitimas; 3) vykdymo veiksmų atidėjimas; 4) proceso sustabdymas; 5) proceso nutraukimas; 6) proceso užbaigimas. Iš paminėtųjų vykdymo proceso stadijų tik dvi – vykdymo proceso iškėlimas ir vykdymo proceso užbaigimas pripažįstamos privalomomis, visos likusios – fakultatyviosiomis vykdymo proceso stadijomis. Apibendrinant tai, kas išdėstyta, pažymėtina, kad, pasirinkdami teismo atliekamų funkcijų ir įgalinimų vykdymo procese skirstymą į grupes pagal vykdymo proceso stadijas (etapus), neišvengiamai susidursime su paties vykdymo proceso skirstymo į stadijas problema. Be to reikia paminėti, kad kai kurie teismo sprendimų vykdymo procese atliekami veiksmai negalės būti priskiriami konkrečiam vykdymo etapui. Būtent todėl teismo vykdymo proceso teisėtumo kontrolės funkcijos, realizuojamos nagrinėjant skundus ir ieškinius vykdymo procese, nukreipiant teismo sprendimus skubiam vykdymui ir sprendžiant atgręžtinio vykdymo klausimus, E. Stauskienės moksliniame darbe yra nagrinėjamos atskirai.

Teismo kontrolės formų skirstymas į keturias rūšis pagal P. P. Zavarotko pateiktą klasifikaciją taip pat iš esmės teisingas, tačiau galima būtų diskutuoti ar ne per siauras, nes neapima kai kurių teismo atliekamų veiksmų vykdant teismo sprendimus. Tokiems priskirtini – sprendimų vykdymo atgrėžimas, teismo sprendimo nukreipimas skubiai vykdyti, teismo sprendimo išaiškinimas, vykdymo atidėjimas arba išdėstymas ir kt. Pirmoji P. P. Zavarotko nurodoma rūšis apima tik tuos teismo veiksmus, kurie skirti teismo sprendimus vykdančio

⁶⁰ Машанкин В. А. Некоторые вопросы исполнительного производства по законодательству Украины и России: сравнительное исследование // Защита прав и законных интересов граждан и организаций: Матер. Междунар. науч. –практ. конф. Часть I. – Сочи: Кубан. гос. ун-т, 2002. С. 269.

⁶¹ Научно практический комментарий к Федеральному закону Российской Федерации «Об исполнительном производстве» / под ред. В. М. Шерстюка и М. К. Юкова. – Москва: ОАО «Издательский дом „Городец“», 2004. С. 29.

⁶² Гражданское исполнительное право / под ред. А. А. Власова. - Москва: «Экзамен», 2004. С. 94.

⁶³ Civiliniame procese taip pat skiriamos privalomos ir fakultatyviosios proceso stadijos. Privalomoms proceso stadijoms priskiriama civilinės bylos iškėlimas, pasirengimas teisminiam nagrinėjimui ir teisminis nagrinėjimas. Fakultatyviosios stadijos – tai apeliacija, kasacija, proceso atnaujinimas ir vykdymo procesas (Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. I T. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. P. 83).

subjekto atliktų veiksmų sankcionavimui, o antroji, trečioji ir ketvirtoji rūšys siejamos su teismo atliekamomis vykdymo teisėtumo kontrolės formomis, kurios įgyvendinamos nagrinėjant skundus ir ieškinius. Trečiąja kontrolės forma įvardijant asmens, kurio interesai pažeidžiami, vykdant pažeistos teisės atkūrimą, ieškinio pareiškimą išieškotojui ir skolininkui, šios kontrolės formos turinys pernelyg susiaurinamas. Teisę pareikšti ieškinį, ginant savo teises, turi ne tik tretieji asmenys, kurių teisės ir interesai paveikiami vykdant teismo sprendimą, bet ir išieškotojas bei skolininkas, pavyzdžiui, skolininkas turi teisę pareikšti ieškinį dėl turto pardavimo iš varžytinių akto pripažinimo negaliojančiu, jeigu buvo pažeista skolininko teisė nurodyti kokį turtą varžytinėse parduoti pirmiausia (LR CPK 602 straipsnio 5 punktas, 715 straipsnis).

Apibendrinant šio skyriaus pirmojoje dalyje pateiktas ir aptartas teismo funkcijų ir įgalinimų vykdymo procese klasifikacijas, kuriomis remiantis doktrinoje analizuojamos teismo funkcijos, vykdant teismo sprendimus, seka išvada, kad nėra ir negali būti vienos ir vienareikšmiškai teisingiausios klasifikacijos ar kriterijaus, kuriuo remiantis būtų tikslingiausia klasifikuoti ir analizuoti teismo atliekamas funkcijas ir turimus įgaliojimus. Visos aptartos klasifikacijos yra iš esmės teisingos, tačiau, mano nuomone, teismo vaidmens, funkcijų ir įgalinimų vykdymo procese atskleidimui teismo vykdymo procese atliekamus veiksmus reikėtų nagrinėti remiantis teisminės vykdymo proceso kontrolės skirstymu pagal jos atlikimo laiką į išankstinę vykdymo proceso teisėtumo kontrolę ir paskesniąją (vėlesniąją) teisminę vykdymo proceso kontrolę.

3.2. Išankstinė vykdymo proceso teisėtumo kontrolė

Teismo veiklą vykdymo procese galima apibrėžti kaip veiklą, užtikrinančią vykdymo teisėtumą. Pagal tai kaip ši veikla įgyvendinama galima skirti: 1) Teismo vykdomą antstolių procesinės veiklos kontrolę; 2) Išieškotojo, skolininko ir kitų asmenų teisių ir teisėtų interesų gynimą. Tokia veikla užtikrinamas vykdymo teisėtumas ir veiksmingumas, siekiant kuo greičiau realiai atkurti pažeistas materialiąsias subjektines teises, patvirtintas teismo sprendimu. Minėtas, teismo veiklos skirstymas atspindi visą teismo veiklą sprendimų vykdymo procese: teismo veiksmus sankcionuojant antstolio atliekamus vykdymo veiksmus (antstolio procesinės veiklos kontrolė), teismo įgyvendinamas kontrolės funkcijas patikrinant antstolių atliktų veiksmų ir atsisakymo šiuos veiksmus atlikti teisėtumą (skundų nagrinėjimas), vykdymo proceso dalyvių ir

trečiųjų asmenų teisių ir teisėtų interesų užtikrinimą (ieškinių nagrinėjimas) ir kitų vykdymo procese kylančių klausimų sprendimą.⁶⁴

Kaip jau minėta, teisminė vykdymo proceso kontrolė pagal jos atlikimo laiką gali būti skirstoma į:

- išankstinę vykdymo proceso teisėtumo kontrolę;
- paskesniąją (arba vėlesniąją) teisminę vykdymo proceso kontrolę.

Išankstinę vykdymo proceso teisėtumo kontrolę tai teismo veikla, kurios metu įstatymo numatytais atvejais teismas sankcionuoja antstolio atliekamus veiksmus, taip pat visi kiti teismo veiksmai, įtakojantys vykdymo proceso eigą, kurie nepriskiriami vėlesniajai teisminei vykdymo proceso kontrolei.

Siekdama atskleisti teismo funkcijas, kurios, priskirtinos išankstinei vykdymo proceso teisėtumo kontrolei, manau esant tikslinga teismo veiklą skirstyti į tokias grupes:

- Teismo funkcijos, susijusios su vykdomųjų dokumentų išdavimu, pateikimu vykdyti ir priėmimu vykdyti, (sąlygojančios vykdymo procesinių teisinių santykių atsiradimą);
- Teismo funkcijos, susijusios su leidimu antstoliui atlikti tam tikrus veiksmus;
- Teismo funkcijos, susijusios su vykdymo procese dalyvaujančių asmenų įstojimu į vykdymo procesą, pasikeitimu ir nušalinimu;
- Teismo funkcijos, susijusios su teismo procesinio sprendimo vykdymo tvarka.

3.2.1. Teismo funkcijos, susijusios su vykdomųjų dokumentų išdavimu, pateikimu vykdyti ir priėmimu vykdyti, sąlygojančios vykdymo procesinių teisinių santykių atsiradimą

Vykdomoji byla, kaip ir kiekviena civilinė byla, vystosi tam tikrais etapais, kuriuose vykdymo proceso subjektai atlieka įstatyme numatytus vykdymo veiksmus siekdami tam etapui būdingo bei galutinio vykdymo proceso tikslo (visiško teismo sprendime ar kitame vykdomajame dokumente suformuluotų paliepimų įvykdymo), todėl tikslinga būtų nagrinėti teismo funkcijas vykdymo procese, atsižvelgiant į vykdymo procesinių santykių dinamišką būdą ir dėsningą judėjimą į priekį nuo vykdymo proceso pradžios iki vykdomojo proceso užbaigimo.

Teismo veiklą vykdymo procese apibrėžėme kaip veiklą, užtikrinančią vykdymo proceso teisėtumą, kitaip tariant, teismo veiklos vykdymo procese tikslas – užtikrinti vykdymo proceso teisėtumą, o kalbant būtent apie vykdymo proceso pradėjimą – užtikrinti, kad vykdymo procesas būtų pradėtas teisėtai.

⁶⁴ Stauskienė E., Ambrasienė D. Teisminės vykdymo proceso kontrolės įgyvendinimo formos//Tarptautinės mokslinės-praktinės konferencijos „Šiuolaikinės civilinio proceso teisės paskirtis“ pranešimų rinkinys, Vilnius, 2008.

Tikslinga prisiminti, tai, kas jau buvo minėta, o būtent, kad vykdymo procesiniams teisiniams santykiams atsirasti reikalinga juridinių faktų sudėtis:

- vykdomojo dokumento išdavimas;
- vykdomojo dokumento pateikimas vykdyti;
- vykdomojo dokumento priėmimas vykdyti.

Tik esant šių juridinių faktų sudėčiai galima iškelti vykdomąją bylą ir pradėti vykdymo procesą, todėl teismo funkcijos susijusios su vykdomojo dokumento išdavimu, pateikimu vykdyti ir priėmimu vykdyti laikytinos ne mažiau reikšmingomis, nei kitos teismo atliekamos teisėtumo kontrolės funkcijos.

Kaip jau minėta, dažniausiu vykdymo veiksnių atlikimo pagrindu laikytinas vykdomasis raštas, išduotas teismo sprendimų pagrindu. Vykdytinam sprendimui įsiteisėjus, pagal rašytinį išieškotojo prašymą (taip realizuojant dispozityvumo principą vykdymo procese) pirmosios instancijos teismas išduoda vykdomąjį raštą (LR CPK 646 str. 1 d.). Be išieškotojo prašymo vykdomasis raštas gali būti išduodamas tais atvejais, kai konfiskuojamas turtas arba kai išieškamos pinigų sumos į valstybės biudžetą, kai išieškoma nusikalstama veika padaryta žala, kai išieškomas išlaikymas, žalos, padarytos suluošinant ar kitaip sužalojant sveikatą, atlyginimas, taip pat atimant maitintojo gyvybę (LR CPK 646 str.).

Skubaus vykdymo atvejais pagal išieškotojo rašytinį pareiškimą vykdomąjį raštą ne vėliau kaip kitą darbo dieną po sprendimo priėmimo išieškotojui išduoda skubiai vykdytiną sprendimą priėmęs pirmosios, apeliacinės instancijos ar kasacinis teismas (LR CPK 646 str. 2 d.). Paprastai pagal kiekvieną sprendimą teismas išduoda vieną vykdomąjį raštą. Jeigu sprendimas turi būti vykdomas skirtingose vietose, taip pat jeigu sprendimas priimtas kelių ieškovų naudai ar keliems atsakovams arba jeigu nuspręsta išieškoti iš solidarių atsakovų, teismas gali išduoti kelis vykdomuosius raštus, tiksliai nurodydamas vykdymo vietą arba sprendimo dalį, kuri turi būti vykdoma pagal tą vykdomąjį raštą. Remdamasis nuosprendžiu ar sprendimu išieškoti iš solidarių atsakovų, teismas išduoda tiek vykdomųjų raštų, kiek yra solidarių atsakovų.

Kiekviename vykdomajame rašte dėl solidarios atsakomybės turi būti nurodyta bendra išieškojimo suma, išvardyti visi atsakovai ir nurodyta, kad jų atsakomybė yra solidarioji (LR CPK 647 str.). Bendrieji vykdomojo rašto turinio reikalavimai įtvirtinti LR CPK 648 straipsnyje, vadovaujantis šiuo straipsniu, vykdomajame rašte turi būti nurodoma: 1) išdavusio vykdomąjį raštą teismo pavadinimas; 2) byla, kurioje išduotas vykdomasis raštas; 3) sprendimo priėmimo laikas; 4) su išieškojimu susijusi rezoliucinė sprendimo dalis pažodžiui; 5) sprendimo įsiteisėjimo laikas arba nuoroda, kad sprendimas skubiai vykdytinas; 6) vykdomojo rašto išdavimo laikas; 7) pilnas išieškotojo bei skolininko pavadinimas ir jų adresai, asmens kodas,

juridinio asmens registravimo kodas, bankų rekvizitai. Vykdomajame rašte dėl išlaikymo periodinėmis išmokomis išieškojimo, be to, nurodoma skolininko gimimo vieta ir vaikų gimimo datos. Prireikus vykdomajame rašte nurodoma, jog pagal teismo nutartį antstoliui leidžiama įeiti į skolininko būstą be jo sutikimo. Vykdomajame rašte nurodoma jį pasirašiusio teisėjo vardas ir pavardė. Teisėjo pasirašytas vykdomasis raštas patvirtinamas teismo herbiniu antspaudu.

Reikalavimai vykdomojo rašto turiniui nustatyti taip, kad antstolis patikrinęs vykdomąjį raštą ir priėmęs jį vykdyti turėtų realią galimybę tokį vykdomąjį raštą įvykdyti. Jame be kitų rekvizitų pažodžiui turi būti nurodyta rezoliucinė sprendimo dalis, susijusi su išieškojimu, bei nuoroda apie sprendimo įsiteisėjimą ar jo nukreipimą skubiai vykdyti, detalūs duomenys apie skolininką ir išieškotoją. Nuoroda vykdomajame rašte apie sprendimo įsiteisėjimą labai svarbi, nes gali būti vykdomi tik įsiteisėję sprendimai, išskyrus skubaus vykdymo atvejus. Jeigu vykdomasis raštas prarastas, tai išieškotojo ar antstolio prašymu išduodamas vykdomojo rašto dublikatas.

Prašymas išduoti vykdomojo rašto dublikatą paduodamas byla nagrinėjusiam pirmosios instancijos teismui (LR CPK 649 str.). Vykdomojo rašto išdavimą pripažįstant vienu iš juridinių faktų sudėties elementų vykdymo procesiniams teisiniams santykiams atsirasti, pagrindinė teismo pareiga yra užtikrinti vykdomojo rašto išdavimo teisėtumą. Be to teismas priimdamas sprendimą, turi aiškiai įvardyti kokie ieškinio reikalavimai patenkinami, kokie ne, išdėstant tai sprendimo rezoliucinėje dalyje taip, kad antstolis gavęs vykdomąjį raštą, kuriame pažodžiui „perkelta“ rezoliucinė teismo sprendimo dalis, galėtų priimtą teismo sprendimą įvykdyti.

Teismo išduotą vykdomąjį raštą antstoliui, kurio aptarnaujamoje teritorijoje yra vykdymo vieta, pateikia išieškotojas arba jo atstovas (LR CPK 650 str.). Antstolis, gavęs vykdyti vykdomąjį dokumentą, patikrina ar nėra akivaizdžių, LR CPK 651 straipsnio 2 dalyje įtvirtintų, kliūčių vykdomajam dokumentui priimti ir vykdymo veiksams pradėti (LR CPK 651 str.). Atsižvelgus į LR CPK 650 ir 651 straipsnius, reglamentuojančių vykdomojo dokumento pateikimo ir priėmimo vykdyti analizę, darytina išvada, kad pagrindinius veiksmus pateikiant vykdomąjį raštą ir priimant jį vykdyti atlieka išieškotojas arba jo atstovas, atitinkantis LR CPK 599 straipsnyje įtvirtintus reikalavimus, bei antstolis.

Dažniausia bus teisinga ir išvada, kad teismas, pateikiant vykdomąjį raštą ir priimant jį vykdyti, neatlieka jokių funkcijų. Tačiau tais atvejais, kai išieškotojas dėl galimai svarbių priežasčių praleido terminą, nustatytą LR CPK 606 straipsnyje, vykdomajam dokumentui pateikti vykdyti, teismo nutartis dėl praleisto įstatymų nustatyto termino atnaujinimo (LR CPK 578 str. 1 d.) arba nutartis, kuria atmetamas pareiškimas dėl praleisto įstatymų nustatyto termino atnaujinimo (LR CPK 578 str. 2 d.) išieškotojui bus itin svarbi. Vykdomojo dokumento pateikimą vykdyti pripažįstant vienu iš juridinių faktų sudėties elementų, reikalingų vykdymo

procesiniams teisiniams santykiams atsirasti, vykdomojo dokumento pateikimo vykdyti termino atnaujinimas turi didelę reikšmę vykdomajam procesui, o tiksliau vykdomojo proceso pradėjimui. Atnaujinant praleistą vykdomojo dokumento pateikimo vykdyti terminą, sudaromos sąlygos visų juridinių faktų sudėties elementų atsiradimui, vadinasi ir vykdymo procesinių teisinių santykių atsiradimui. Atnaujindamas praleistą vykdomojo dokumento pateikimo vykdyti terminą, teismas atnaujina ne tik terminą vykdomajam procesui pradėti, bet kartu ir suteikia išieškotojui galimybę priverstinai atkurti pažeistas teises, patvirtintas teismo sprendimu. Terminai atnaujinami LR CPK 576 – 578 straipsniuose nustatyta tvarka. Priežastys, dėl kurių praleistas šis terminas, turi būti atidžiai patikrintos. Terminu praleidimas yra vienas iš pagrindų atsisakyti priimti vykdomąjį dokumentą vykdymui (LR CPK 651 str. 2 d. 4 p.).

Antstolis, nenustatęs LR CPK 651 str. nurodytų kliūčių, vykdomąjį dokumentą priima ir pradeda jį vykdyti (LR CPK 651 str. 3 d.).

3.2.2. Teismo funkcijos, susijusios su leidimu antstoliui atlikti tam tikrus veiksmus

Kaip jau minėta, vykdymo veiksmai gali būti atliekami (pradedami) tik vykdomojo dokumento, pateikto LR CPK nustatyta tvarka, pagrindu (LR CPK 586 str.), o vykdomasis dokumentas turi būti pateiktas vykdyti antstoliui, kurio aptarnaujamoje teritorijoje yra vykdymo vieta. Vykdyti veiksmai nustatoma pagal skolininko fizinio asmens gyvenamąją vietą, jo turto buvimo vietą arba jo darbo vietą (LR CPK 590 str. 1 d.), pagal skolininko juridinio asmens buveinės arba jo turto buvimo vietą (LR CPK 590 str. 2 d.). Jeigu yra alternatyvi galimybė pasirinkti vykdymo vietą, pasirinkimo teisė priklauso išieškotojui⁶⁵. Antstolis vykdyti veiksmus gali atlikti antstolio aptarnaujamoje teritorijoje (LR CPK 590 str. 3 d.). Pagal Lietuvos Respublikos Antstolių įstatymo⁶⁶ 26 straipsnį, antstolio veiklos teritorija sutampa su vienos ar kelių apylinkių teismų veiklos teritorija. Antstolio veiklos teritoriją nustato teisingumo ministras. Vienoje veiklos teritorijoje gali dirbti keli antstoliai. Antstolis atlikti vykdyti veiksmus kito antstolio veiklos teritorijoje turi teisę tik išimtiniais atvejais. Atvejais, kai antstolis gali peržengti savo teritorinės kompetencijos ribas nustatyti LR CPK.

Remiantis LR CPK 590 straipsnio 5 dalimi, apygardos teismo pirmininkas išieškotojo prašymu gali bet kurį sprendimą pavesti vykdyti kuriam nors kitam apygardos teritorijoje esančiam antstoliui. Vykdyti sprendimą kitam antstoliui gali būti pavesta dėl įvairių priežasčių. Pavyzdžiui, antstolis pradėjo vykdyti veiksmus ir juos užbaigti reikia kito antstolio aptarnaujamoje teritorijoje. Tokiu atveju, siekiant išvengti dokumentų perdavimo, vykdomosios

⁶⁵ Višinskis V. Teismo sprendimo vykdymo vieta, Jurisprudencija, mokslo darbai 1 2006 (79).

⁶⁶ Lietuvos Respublikos Antstolių įstatymas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 53 – 2042. Įstatymo aktualiai redakcija nuo 2009 m. balandžio 1 d.

bylos vilkinimo, gali būti pavedama tam pačiam antstoliui užbaigti vykdymo veiksmus kito antstolio veiklos teritorijoje. Konkretaus antstolio pasirinkimo teisė priklauso išieškotojui, todėl apygardos teismo pirmininkas negali perduoti vykdyti sprendimą kitam antstoliui negu nurodyta išieškotojo prašyme. Nesutikdamas su išieškotojo pasirinkimu apygardos teismo pirmininkas turi nutartimi prašymą atmesti⁶⁷.

Antstolio teritorinės kompetencijos ribojimo išimtis taip pat numato LR CPK 591 straipsnio 1, 2 ir 3 dalys. Mano nuomone, teismo veiksmai, susiję su leidimu antstoliui atlikti vykdymo veiksmus, pasireiškia tik minėto straipsnio 1 ir 2 dalyje reglamentuojamais atvejais. Pagal LR CPK 591 str. 1 ir 2 dalis, pradėtus vykdymo veiksmus antstolis gali tęsti kito antstolio aptarnaujamoje teritorijoje, jeigu tai yra būtina, siekiant sėkmingai įvykdyti sprendimą. Šiuo atveju antstolis surašo motyvuotą patvarkymą tęsti vykdymo veiksmus kito antstolio aptarnaujamoje teritorijoje. Šį patvarkymą turi patvirtinti rezoliucija apylinkės teismo, kurio teritorijoje yra vykdomas sprendimą antstolis, teisėjas. Tvirtindamas patvarkymą teisėjas sprendžia, ar patvarkyme nurodytos aplinkybės yra pagrindas leisti antstoliui atlikti vykdymo veiksmus kito antstolio veiklos teritorijoje. Jeigu patvarkyme nurodytų motyvų nepakanka, teisėjas rezoliucija turi atsisakyti patvirtinti patvarkymą. Toks atsisakymas negali būti laikomas kliūtimi antstoliui pateikti teisėjui pakartotinai tvirtinti patvarkymą tęsti vykdymo veiksmus kito antstolio aptarnaujamoje teritorijoje, jeigu atsirado naujų, tokių veiksmų atlikimo būtinumą pagrindžiančių, aplinkybių.

Remiantis LR CPK 591 straipsnio 1 ir 2 dalimis gali būti leidžiama tęsti vykdymo veiksmus iki visiško sprendimo įvykdymo arba tik kai kuriuos veiksmus, būtinus sėkmingam sprendimo įvykdymui. Kaip pagrįstai teigia V. Višinskis⁶⁸, teisė tęsti vykdymo veiksmus kito antstolio aptarnaujamoje teritorijoje atsiranda nuo to momento, kai teisėjas patvirtina antstolio patvarkį dėl tokių veiksmų atlikimo.

Kitas atvejis, kai vykdymo procese reikalingas teismo leidimas, nustatytas LR CPK 615 straipsnyje. LR CPK 615 straipsnis reglamentuoja skolininko gyvenamųjų patalpų ir kitų patalpų apžiūrą. Atlikdamas vykdymo veiksmus, antstolis gyvenamojoje patalpoje gyvenančių asmenų sutikimu turi teisę apžiūrėti skolininko gyvenamąsias patalpas, jei tai reikalinga išieškojimui įvykdyti. Kitas patalpas antstolis turi teisę apžiūrėti be skolininko sutikimo. Jeigu antstolis į gyvenamąsias patalpas neleidžiamas, jis į jas įeiti turi teisę tik pateikęs teismo nutartį dėl leidimo įeiti į gyvenamąsias patalpas, išskyrus LR CPK 615 straipsnio 3 dalyje numatytus atvejus, t.y. teismo sprendimas dėl iškeldinimo iš gyvenamųjų patalpų arba įkeldinimo į jas, teismo sprendimai padalyti skolininko gyvenamosiose patalpose esantį turtą, pašalinti

⁶⁷ Višinskis V. Teismo sprendimo vykdymo vieta, Jurisprudencija, mokslo darbai 1 2006 (79).

⁶⁸ Višinskis V. Teismo sprendimo vykdymo vieta, Jurisprudencija, mokslo darbai 1 2006 (79).

pažeidimus naudotis gyvenamosiomis patalpomis, kiti teismo sprendimai, kurių negalima įvykdyti antstoliui neįėjus į gyvenamąsias patalpas, suteikia teisę antstoliui įeiti į skolininko gyvenamąsias patalpas be gyvenamojoje patalpoje gyvenančių asmenų sutikimo ir be teismo nutarties. Teismo nutartis dėl leidimo įeiti į gyvenamąsias patalpas priimama išnagrinėjus pareiškimą dėl leidimo įeiti į skolininko būstą (LR CPK 593 str.). Pareiškimus dėl leidimo įeiti į skolininko būstą apylinkės teismas išnagrinėja ne vėliau kaip per septynias dienas nuo jų gavimo. Antstolis kartu su pareiškimu turi teismui pateikti kitus reikalingus dokumentus. Pareiškimai dėl leidimo įeiti į skolininko būstą paprastai nagrinėjami šalims nepranešus. Jeigu antstolį, pateikusį teismo nutartį ar vykdančią šio straipsnio 3 dalyje nurodytus sprendimus, atsisakoma įleisti į gyvenamąsias patalpas arba kitas patalpas, antstolis kviečia policijos pareigūną bei kviestinius ir jų akivaizdoje atidaro gyvenamąsias bei kitas patalpas.

Kad suprastume, išvardytų teismo funkcijų, susijusių su leidimu antstoliui atlikti tam tikrus vykdymo veiksmus, svarbą, tikslinga atskleisti šių teismo veiksmų tikslus. Kaip jau minėta, apygardos teismo pirmininko leidimu kitam apygardos teritorijoje esančiam antstoliui atlikti vykdymo veiksmus (LR CPK 590 str. 5 d.), siekiama išvengti dokumentų perdavimo, vykdomosios bylos vilkinimo. Leidimo tęsti pradėtus vykdymo veiksmus kito antstolio aptarnaujamoje teritorijoje (LR CPK 591 straipsnis) tikslas išvengti aplinkybių, dėl kurių išieškojimas galimai pasunkėtų arba taptų neįmanomas. Toks reglamentavimas sietinas su operatyvumo principu ir sėkmingo sprendimo įvykdymo siekiu. Tuo tarpu leidimo įeiti į skolininko gyvenamąsias patalpas, jeigu antstolis į jas neįleidžiamas (LR CPK 615 str. 2 d.), tikslas užkirsti kelią gyvenančių gyvenamojoje patalpoje asmenų piktnaudžiavimui ir vykdomosios bylos vilkinimui, antstolio neįleidžiant į gyvenamąsias patalpas, kai tai reikalinga išieškojimui įvykdyti.

Apibendrinant tai kas išdėstyta, darytina išvada, kad teismo funkcijų, susijusių su leidimu antstoliui atlikti tam tikrus veiksmus grupei priskirtini tokie teismo atliekami veiksmai:

- leidimas (pavedimas) kitam apygardos teritorijoje esančiam antstoliui atlikti vykdymo veiksmus (LR CPK 590 str. 5 d.)
- leidimas tęsti pradėtus vykdymo veiksmus kito antstolio aptarnaujamoje teritorijoje (LR CPK 591 str.). Šį klausimą teismas išsprendžia rezoliucija;
- leidimas įeiti į skolininko gyvenamąsias patalpas, jeigu antstolis į jas neįleidžiamas (LR CPK 615 str.).

Be to minėtos teismo funkcijos, susijusios su leidimu antstoliui atlikti tam tikrus veiksmus vykdymo procese, kai kuriais atvejais gali sąlygoti operatyvų (-esni) ir sėkmingą sprendimo įvykdymą, bei išvengti aplinkybių, dėl kurių išieškojimas galimai pasunkėtų arba taptų neįmanomas.

3.2.3. Teismo funkcijos, susijusios su vykdymo procese dalyvaujančių asmenų įstojimu į vykdymo procesą, pasikeitimu ir nušalinimu

Šiai teismo funkcijų vykdymo procese grupei priskirtini tokie teismo atliekami veiksmai:

- Skolininko kuratoriaus paskyrimas vykdymo proceso metu (LR CPK 601 str.);
- Funkcijos, susijusios su teisių perėmimu vykdymo procese (LR CPK 596 str.);
- Antstolio (LR CPK 636 str. ir LR CPK 637 str.), vertėjo ir eksperto (LR CPK 598 str.) nušalinimo klausimų išsprendimas.

Pradėjus priverstinio vykdymo veiksmus, gali paaiškėti, kad skolininko, turinčio turto, buvimo vieta yra nežinoma. Tais atvejais, kai skolininko buvimo vieta nežinoma, tačiau yra skolininko turto, išieškotojas turi teisę prašyti vykdymo vietos apylinkės teismą paskirti skolininko kuratorių (LR CPK 601 str. 1 d.). Pagal LR CPK 601 straipsnio 2 dalį išieškotojas prašymą dėl skolininko kuratoriaus paskyrimo paduoda antstoliui, o šis ne vėliau kaip per tris dienas prašymą su vykdomąja byla perduoda apylinkės teismui, kurio veiklos teritorijoje atliekami vykdymo veiksmai. Tokį prašymą teismas išsprendžia per penkias dienas, paprastai rašytinio proceso tvarka, ir priima nutartį. Asmuo kuratoriumi gali būti skiriamas tik jo paties sutikimu (LR CPK 601 str. 3 d.). Skolininko kuratorius vykdymo procese turi tokias pačias procesines teises kaip ir skolininkas, išskyrus teisę turėti atstovą (LR CPK 601 str. 4 d.). Skolininko kuratorius už atstovavimą turi teisę gauti atlyginimą (LR CPK 601 str. 5 d.).

Kuratoriaus instituto tikslas užkirsti kelią galimam teismo sprendimo vykdymo atidėjimui. Tais atvejais, kai skolininko, turinčio turto, buvimo vieta nežinoma, taikant kuratoriaus institutą kartu įgyvendinamas ir operatyvumo principas vykdymo procese.

Materialinėje teisėje galimi atvejai, kada materialinio teisinio santykio šalys dėl įvairių priežasčių (reikalavimo teisės perleidimas, skolos perkėlimas, juridinio asmens reorganizavimas, fizinio asmens mirtis ir kt.) gali pasikeisti, t. y. įvyksta materialinių teisių ir pareigų perėmimas. Šalių pasikeitimas materialiniame teisiniame santykiyje nulemia ir šalių pasikeitimą procese bei jame susiklostančiuose procesiniuose teisiniuose santykiuose. Procesinis teisių perėmimas – tai šalies procesinių teisių ir pareigų, šiai šaliai pasitraukus iš proceso, perėjimas kitam asmeniui – teisių perėmėjui. Procesinio teisių perėmimo pagrindas yra teisių perėmimas materialiojoje teisėje⁶⁹. Skolininko arba išieškotojo teisių perėmimo klausimą pagal LR CPK 596 straipsnio 1 dalį sprendžia pirmosios instancijos teismas, kuriame buvo išnagrinėta byla, o jeigu vykdymas

⁶⁹ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). – Vilnius., 2006. P. 147.

atliekamas ne teismo išduoto vykdomojo dokumento pagrindu, išieškotoją ar skolininką pakeičia vykdymo veiksmų atlikimo vietos apylinkės teismas.

Antstolio ar suinteresuotų asmenų prašymu teismas vykdymo procese pakeičia išieškotoją arba skolininką jeigu fizinis asmuo miršta, jeigu reorganizuojamas ar likviduojamas juridinis asmuo, taip pat reikalavimo perleidimo ar skolos perkėlimo atveju, kitais įstatymų numatytais atvejais (LR CPK 596 str. 1 d.). Procesinių teisių perėmimo klausimo sprendimas pirmosios instancijos teismui pavestas tikslingai, kadangi šio teismo žinioje yra civilinė byla, kurioje buvo sprendžiamas klausimas dėl ginčijamų materialinių teisinių santykių, todėl teismas pagal byloje esančią medžiagą gali nesunkiai nustatyti susiklosčiusių santykių teisinę prigimtį ir išspręsti klausimą dėl jų pagrindu kylančių teisių ir pareigų perleidimo ar perėjimo kitam asmeniui.

Sprendžiant klausimą dėl išieškotojo ar skolininko pakeitimo vykdymo procese neužtenka tik mechaniškai juos pakeisti, būtina išspręsti ar pagal vykdomąjį dokumentą tos teisės gali būti perleistos sutartimi arba pereiti įstatymo pagrindu⁷⁰. Visi veiksmai, atlikti iki įstojimo į vykdymo procesą, teisių perėmėjui privalomi tiek, kiek jie buvo privalomi anksčiau procese dalyvavusiam asmeniui (LR CPK 596 str. 2d.). Procesinio teisių perėmimo instituto vykdymo procese tikslas ir paskirtis užtikrinti proceso koncentruotumą, todėl teisių perėmimo klausimas sprendžiamas nepradedant atskiros bylos dėl procesinio teisių perėmimo, o tiesiog priimant teismo nutartį vykdomojoje byloje.

Antstolio nušalinimo (nusišalinimo) institutas – viena iš tinkamo vykdymo proceso garantijų. Juo siekiama užtikrinti, kad antstolis vykdydamas teismo sprendimus būtų nešališkas ir nepriklausomas, t.y. jis neturi būti įtakojamas nė vienos iš šalių, jų atstovų ar artimųjų. Pagal LR Antstolių įstatymo 3 straipsnio 2 dalį, antstoliai, atlikdami savo funkcijas, yra nepriklausomi ir savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, Lietuvos Respublikos įstatymais bei kitais teisės aktais. Išieškotojas ir skolininkas turi būti tikri, jog antstolis neturi asmeninio suinteresuotumo konkrečioje vykdomojoje byloje ir atlieka vykdymo veiksmus veikdamas tik pagal įstatymą.

Esant LR CPK 65 straipsnyje nurodytiems pagrindams, antstolis gali būti nušalintas (LR CPK 636 str. 1 d.). Nušalinimas turi būti pareiškiamas prieš pradėdant priverstinio vykdymo veiksmus. Vėliau nušalinimą pareikšti leidžiama tik tais atvejais, jeigu pareiškiantis nušalinimą asmuo apie pagrindą nušalinti sužino pradėjęs vykdymo veiksmus (LR CPK 636 str. 2 d.). Rašytinis skolininko arba išieškotojo (LR CPK 363 str. 1 d.) nušalinimo pareiškimas pateikiamas pačiam nušalinamajam antstoliui. Jeigu antstolis nenusišalina, nušalinimo pareiškimas ne vėliau kaip kitą darbo dieną kartu su vykdomąja byla perduodamas teisėjui, kad spręstų nušalinimo

⁷⁰ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). – Vilnius., 2006. P. 148.

klausimą (LR CPK 636 str. 3 d.). Antstolio nušalinimo klausimo išsprendimo tvarką reglamentuoja LR CPK 637 straipsnis, kuriame nurodoma, kad antstoliui pareikšto nušalinimo klausimą antstolio buvimo vietos apylinkės teismo teisėjas išsprendžia ne vėliau kaip per tris dienas. Teisėjas nušalinimo klausimą išsprendžia užrašydamas rezoliuciją nušalinimo pareiškime.

Mano manymu, antstolio nušalinimo vykdymo procese klausimo sprendimas priskirtinas teismo kompetencijai remiantis tuo, kad teismai, vykdydami teisingumą, privalo užtikrinti teisės viršenybę bei apsaugoti žmogaus teises ir laisves. Be to, valstybė, prisiėmusi pareigą užtikrinti materialinių subjektinių teisių gynimą, tai įgyvendina, ne tik užtikrindama kiekvienam teisės subjektui teisminę jo pažeistų teisių ir interesų gynybą, bet ir teismo proceso metu priimto teismo sprendimo tinkamą įvykdymą.

Nušalinimo institutas, siekiant užtikrinti vykdymo proceso teisėtumą taip pat taikomas ir vertėjui bei ekspertui. LR CPK 67 straipsnyje nurodomi pagrindai ekspertui ir vertėjui nušalinti. Kaip matyti šio straipsnio struktūros, be LR CPK 65 straipsnyje nurodytų nušalinimo pagrindų, ekspertas taip pat negali dalyvauti nagrinėjant bylą, jeigu egzistuoja bent vienas šio straipsnio 2 dalyje nurodytų papildomų pagrindų. Eksperto ir vertėjo nušalinimo klausimas išsprendžiamas ta pačia tvarka kaip ir antstolio.

Aptartas teismo funkcijas, susijusias su vykdymo procese dalyvaujančių asmenų įstojimu į vykdymo procesą galima skirstyti į:

- Skolininko kuratoriaus paskyrimą vykdymo proceso metu (LR CPK 601 str.);
- Funkcijas, susijusias su teisių perėmimu vykdymo procese (LR CPK 596 str.);
- Antstolio (LR CPK 636 str. ir LR CPK 637 str.), vertėjo ir eksperto (LR CPK 598 str.) nušalinimo klausimų išsprendimą.

Minėtos teismo funkcijos, susijusios su vykdymo procese dalyvaujančių asmenų įstojimu į vykdymo procesą, pasikeitimu ir nušalinimu, tai vykdymo proceso operatyvumo, koncentruotumo ir tinkamumo siekis ir garantija. Teismas atlikdamas šias funkcijas vykdymo proceso užtikrina vykdymo proceso teisėtumą ir tinkamą teismo proceso metu priimto teismo sprendimo įvykdymą.

3.2.4. Teismo funkcijos, susijusios su teismo procesinio sprendimo vykdymo tvarka

Antstoliui pradėjus priverstinio vykdymo veiksmus gali kilti tam tikrų neaiškumų dėl procesinio sprendimo vykdymo tvarkos. Tokiu atveju, antstolis, remdamasis LR CPK 589 straipsniu, prašymu kreipiasi į procesinį sprendimą priėmusį teismą, kad šis išaiškintų sprendimo

vykdymo tvarką. Kaip nurodo Lietuvos Aukščiausiasis Teismas⁷¹, procesiniame įstatyme nustatyta, kad jeigu teismo sprendimas yra neaiškus, tai jį priėmęs teismas turi teisę dalyvaujančių asmenų prašymu, taip pat savo iniciatyva išaiškinti, nekeisdamas jo turinio (CPK 278 straipsnio 1 dalis). Be to, teismo sprendimą leidžiama išaiškinti, jeigu jis yra neįvykdytas (CPK 278 straipsnio 2 dalis).

Įstatyme nustatyta ir antstolio teisė kreiptis dėl procesinio sprendimo ir jo vykdymo tvarkos išaiškinimo (CPK 589 straipsnis). Nurodytos proceso teisės normos sudaro vieną visumą. Jos skirtos teismo sprendimo trūkumams pašalinti taip pat tais atvejais, kai teismo sprendimas yra vykdytinas ir kai iškyla teismo sprendimo vykdymo neaiškumų. Dėl to teisė kreiptis dėl teismo procesinio sprendimo ir jo vykdymo išaiškinimo suteikta ne tik CPK 278 straipsnio 1 dalyje įvardytiems asmenims, bet ir antstoliui, kuris ją turi įgyvendinti CPK 589 straipsnyje nustatyta tvarka. LR CPK 589 straipsnio 1 dalyje numatytą antstolio prašymą dėl teismo procesinio sprendimo ir jo vykdymo tvarkos išaiškinimo teismas nagrinėja LR CPK 593 straipsnyje nustatyta tvarka.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad procesinės teisės normos pavadinime įvardijamas sprendimo ir jo vykdymo išaiškinimas, o teisės normoje nurodoma apie teismo procesinio sprendimo vykdymo išaiškinimą, tačiau tai turi būti suprantama taip, kad teismas antstolio prašymu vykdymo procese turi teisę aiškinti teismo procesinį sprendimą ir jo vykdymo tvarką. Taigi CPK 589 straipsnis gali būti aiškinamas kaip specialioji teisės norma, reglamentuojanti antstolio teisę vykdymo proceso metu prašyti išaiškinti teismo sprendimą ir jo vykdymo tvarką. Teismo nutartis dėl teismo sprendimo ir jo vykdymo tvarkos išaiškinimo, kaip ir teismo nutartis dėl teismo sprendimo išaiškinimo, gali būti skundžiama atskiruoju skundu (CPK 278 straipsnio 4 dalis, 344 straipsnio 1 dalis), taip užtikrinant vykdymo proceso dalyvių teisių apsaugą ir lygiateisiškumą.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad teismo sprendimo ir jo vykdymo tvarkos išaiškinimo institutai yra tarpusavyje susiję. Šių institutų tikslas – pašalinti visus teismo sprendimo neaiškumus ir kliūtis sprendimo vykdymui. Sprendimo išaiškinimas negali pakeisti aiškinamo sprendimo turinio esmės, tačiau tokiu aiškinimu turi būti pašalinti visi neaiškumai dėl sprendimo vykdymo, o kai kuriais atvejais, tik pašalinus tam tikrus neaiškumus dėl teismo sprendimo vykdymo, užtikrinamas tinkamas priimto teismo sprendimo įvykdymas.

Antstoliui, be jau minėtų problemų, gali iškilti ir kitų kliūčių vykdymo procese, kurias pašalinamos teismui realizuojant jam priskirtas funkcijas vykdymo procese – pavyzdžiui, teismo nutartimi nustatant skolininko dalį bendrojoje nuosavybėje (LR CPK 667 str.). LR CPK 667 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad jeigu skolininkui (fiziniam asmeniui) priklausančio turto, kuris

⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr.3K-3-238/2007.

yra bendras su kitais asmenimis, dalis nenustatyta, antstolis aprašo ir areštuoja bendrąjį turtą ir pasiūlo išieškotojui, o reikiamais atvejais ir bendrosios dalinės nuosavybės dalyviams, kreiptis su prašymu į teismą dėl skolininko turto dalies, esančios bendra su kitais asmenimis nuosavybe, nustatymo. Iš šios proceso teisės normos turinio matyti, kad skolininkui priklausanti turto dalis gali būti nustatoma tuo atveju, kai skolininkui su kitais asmenimis priklausančio turto dalys nėra nustatytos.

Kaip nurodo Lietuvos Aukščiausiasis teismas⁷², ši tik vykdymo procese taikoma proceso teisės norma turi būti aiškinama atsižvelgiant į materialiosios teisės normas, kuriose yra nustatyta bendrosios nuosavybės teisės samprata, jos rūšys ir įgyvendinimas (CK ketvirtosios knygos IV skirsnis). Bendrosios nuosavybės teisė suprantama kaip dviejų ar kelių savininkų teisė valdyti, naudoti jiems priklausančią nuosavybės teisės objektą ir juo disponuoti (CK 4.72 straipsnio 1 dalis). Įstatyme nustatytos dvi bendrosios nuosavybės teisės rūšys: bendroji dalinė nuosavybės teisė – kai bendrosios nuosavybės teisėje nustatytos kiekvieno savininko nuosavybės teisės dalys; bendrosios jungtinės nuosavybės teisė – kai nuosavybės dalys nėra nustatytos (CK 4.73 straipsnio 1 dalis).

Tuo atveju, kai bendrosios dalinės nuosavybės teisės konkretaus kiekvieno bendraturčio dalių dydis nenustatytas, preziumuojama, kad jų dalys yra lygios (CK 4.73 straipsnio 3 dalis). Teisėjų kolegija išaiškino, kad LR CPK 667 straipsnio nuostatos dėl skolininko (fizinio asmens), kuris yra bendraturtis su kitais asmenimis, turto nustatymo gali būti taikomos tik tuo atveju, kai bendraturčių dalys nenustatytos, t. y. kai turtas valdomas, naudojamas ar juo disponuojama bendrosios jungtinės nuosavybės teise ar tam tikrais atvejais – bendrosios dalinės nuosavybės teise, bet konkrečios bendraturčių dalys nenustatytos.

Kaip jau minėta, skolininko dalis bendrojoje nuosavybėje nustatoma teismo nutartimi (LR CPK 667 str. 2 d.). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad nustatydamas nekilnojamojo daikto skolininko dalį, teismas, vadovaudamasis LR CPK 667 str. 2 d., turi nustatyti naudojimosi tvarką skolininkui priklausančia nekilnojamojo daikto dalimi. Proceso teisės normos, kurioje nustatytas įpareigojimas teismui nustatyti naudojimosi nekilnojamoju turtu tvarką po to, kai buvo nustatyta skolininko dalis bendroje nuosavybėje, paskirtis yra ta, kad skolininko ir kitų bendraturčių bendrosios nuosavybės teise valdomas, naudojamas ir disponuojamas nekilnojamas daiktas būtų parduodamas už kuo didesnę kainą. Be abejo, nustatyti naudojimosi tvarką turi būti suinteresuotas skolininkas, nes, tą padarius, atsiranda galimybė jam priklausančią turto dalį realizuoti už kuo aukštesnę kainą.

Nenustačius skolininkui priklausančio turto, kuris yra bendras su kitais asmenimis, dalies, ir skolininkui neturint kito turto, išieškojimas negali būti vykdomas. LR CPK nustato ir daugiau

⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr.3K-3-542/2007.

apribojimų, taikomų išieškant iš skolininko turto. Pavyzdžiui, LR CPK 668 straipsnis nurodo turtą, iš kurio negali būti išieškoma, LR CPK 739 straipsnis, nurodo pinigų sumas, iš kurių negalima išieškoti. Iš šių proceso teisės normų turinio matyti, kad visais atvejais išieškojimas negali būti nukreipiamas į fiziniams asmenims būtinus drabužius, į visus vaikų reikmenis, skolininko šeimos pragyvenimui reikalingus maisto produktus, negalima išieškoti iš laidojimo pašalpos, išieškojimas negalimas iš socialinės pašalpos ir kitų LR CPK 739 straipsnyje nurodytų pinigų sumų bei LR CPK 668 straipsnyje nurodyto turto. Šiais apribojimais siekiama apsaugoti skolininko teises, ir, kaip nurodo E. Stauskienė, jo žmogiškąjį orumą⁷³.

Su skolininko interesų gynimu yra susijęs ir LR CPK 663 straipsnis, kurio 4 dalyje įtvirtinta teismo teisė nustatyti, kad išieškojimas nebūtų nukreipiamas į paskutinį butą, gyvenamąjį namą arba jo dalį, būtinus šiems asmenims gyventi, kai toks išieškojimas turėtų būti vykdomas išieškant sumas, nesumokėtas už sunaudotus energijos išteklius, komunalines ir kitokias paslaugas. Teismas tokį apribojimą nustato atsižvelgdamas į vaikų, invalidų ir socialiai remtinų asmenų materialinę padėtį bei interesus. Skolininko ar jo šeimos nario prašymas dėl minėtų apribojimų paduodamas apylinkės teismui ir nagrinėjamas LR CPK 593 straipsnyje nustatyta tvarka (LR CPK 663 str. 4 d.).

Kaip jau minėta, vykdymo proceso tikslas – realus teismo sprendimo įvykdymas ir išieškotojo interesų patenkinimas. Pavyzdžiui, vykdant piniginio pobūdžio teismo sprendimus, išieškotojo interesai bus patenkinti tada, kai jam bus pervesta teismo sprendimu priteista pinigų suma. Teismo sprendimu priteista pinigų suma iš skolininko turi būti išieškota realizuojant turtą ir gauta suma, atskaičius vykdymo ir kitas išlaidas, pervesta išieškotojui⁷⁴.

Skolininko turtas vykdymo procese gali būti realizuojamas keliais būdais. Turto realizavimas – tai areštuoto skolininkui ar įkaito davėjui nuosavybės teise priklausančio turto priverstinis pardavimas iš varžytinių per įmones, kurios verčiasi turto prekyba ir perdirbimu, pardavimas išieškotojui ar realizavimas kita LR CPK nustatyta tvarka (LR CPK 691 str. 1. d.). Varžytinės – dažniausiai taikomas priverstinio turto realizavimo būdas. Apie varžytines skelbiama viešai, todėl tai sudaro sąlygas apie parduodamą turtą sužinoti kuo platesniam asmenų ratui ir parduoti turtą už aukščiausią kainą⁷⁵.

Varžytinių sąlygas ir jų vedimo tvarką nustato LR CPK. Pagal LR CPK 694 straipsnį skolininkui priklausantis nekilnojamas turtas bei kitas įstatymų nustatyta tvarka registruojamas turtas, taip pat kilnojamas turtas, kurio vieneto vertė viršija šimtą tūkstančių litų, realizuojamas parduodant iš varžytinių. Tokiu būdu siekiama parduoti turtą už didžiausią kainą. Tai atitinka

⁷³ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). – Vilnius, 2006. P. 150.

⁷⁴ Stauskienė E., Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymas. Vilnius: Saulelė, 2008. P. 90.

⁷⁵ Stauskienė E., Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymas. Vilnius: Saulelė, 2008. P. 110.

tiek išieškotojo, tiek skolininko interesus: išieškotojas gali tikėtis visiško ar kiek įmanoma didžiausios dalies reikalavimų patenkinimo, o skolininkas, kad turtas bus parduotas už teisingą kainą. Varžytinėse parduodamas tik reikšmingiausias, didžiausią vertę turintis skolininko turtas. Todėl vykdant turto pardavimą tokiu būdu, labai svarbu užtikrinti, kad varžytinės vyktų teisėtai.

Teismo funkcijos šioje srityje pasireiškia varžytinių akto tvirtinimu (LR CPK 725 straipsnis). Pagal LR CPK 724 straipsnį, antstolis surašo kiekvieno iš varžytinių parduodamo daikto pardavimo iš varžytinių aktą. Šiame akte turi būti nurodoma: 1) kas, kada ir kur įvykdė varžytynes; 2) parduodamo turto pavadinimas, turto unikalus numeris, jeigu toks yra, ir turto apibūdinimas; 3) tikslus pirkėjo vardas, pavardė, asmens kodas bei jo adresas, juridinio asmens – pavadinimas kodas, buveinė (adresas) ir už nupirktą turtą sumokėta suma. Aktą pasirašo antstolis ir pirkėjas. Prie akto pridedamas varžytynių protokolai ir skelbimas apie varžytynes. Kai pirkėjas sumoka visą sumą, už kurią jis nupirko turtą, turto pardavimo iš varžytynių aktą antstolis ne vėliau kaip kitą darbo dieną pateikia tvirtinti apylinkės teismo, kurio veiklos teritorijoje yra antstolis, teisėjui (LR CPK 724 str.).

Turto pardavimo iš varžytynių aktas, kai jį rezoliucija ar nutartimi patvirtina teisėjas, tampa nuosavybės teisę patvirtinančiu dokumentu (CPK 725 straipsnio 8 dalis). CPK 725 straipsnyje nurodyta varžytynių akto patvirtinimo tvarka ir sąlygos. Kaip nutartyje⁷⁶ nurodo Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, Varžytynių aktą teisėjas gali patvirtinti rezoliucija ar nutartimi, praėjus ne mažiau kaip dvidešimčiai dienų. CPK 725 straipsnio 1 dalyje nustatytas minimalus terminas, kuriam suėjus varžytynių aktas gali būti patvirtintas ir įgyti nuosavybės teisę patvirtinančio dokumento galią. Šioje proceso teisės normoje nustatytas laikas nuo vykusių varžytynių dienos iki varžytynių akto tvirtinimo dienos.

Per įstatymu užtikrintą laiką, kuris turi būti ne trumpesnis nei 20 dienų, turi būti patikrinta, ar priverstinis turto pardavimas varžytinėse vyko teisėtai (CPK 725 straipsnio 2 dalis). Minimalaus termino, kuriam suėjus galima patvirtinti varžytynių aktą, negalima trumpinti, nes šį nustato imperatyvaus pobūdžio teisės norma. Jeigu varžytynių teisėtumu teisėjas neabejoja, tai nesuteikia jam teisinio pagrindo sutrumpinti dvidešimties dienų terminą, nes jį nustato įstatymas, o ne teismas. Kadangi per laikotarpį nuo varžytynių akto surašymo iki jo patvirtinimo turi būti išspręstas antstolio veiksmų teisėtumo klausimas, tai konkrečią akto tvirtinimo datą teisėjas turėtų nustatyti atsižvelgdamas į LR CPK 512 straipsnyje nustatytą terminą antstolio veiksams apskūsti, bet ne anksčiau nei sueina LR CPK 725 straipsnio 1 dalyje nurodytas minimalus terminas.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad LR CPK 725 straipsnio 1 dalyje ir LR CPK 725 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos skirtingos klausimo dėl varžytynių akto tvirtinimo išsprendimo formos –

⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr.3K-3-157/2006.

pirmoji dalis numato turto pardavimo iš varžytinių akto tvirtinimą rezoliucija, antroji – nutartimi. Tačiau tai jokių būdu nereiškia, kad atlikdamas LR CPK 725 straipsnio 1 dalyje numatytus veiksmus teisėjas gali būti neaktyvus ir tik formaliai vykdyti savo pareigas. Kaip nurodo Lietuvos Aukščiausiasis Teismas⁷⁷, teisėjas, rezoliucija tvirtindamas turto pardavimo iš varžytinių aktą, turi kruopščiai patikrinti CPK 725 straipsnio 2 dalyje nustatytą sąlygų buvimą ar nebuvimą. Nurodytame straipsnyje nustatytų reikalavimų nevykdymas pripažintinas esminiu proceso įstatymų pažeidimu. Varžytinių akto tvirtinimas pažeidžiant CPK 725 straipsnio nuostatas tampa formaliu veiksmu, neatitinkančiu savo paskirties garantuoti varžytinių teisėtumą, pažeidžia dalyvaujančių asmenų teises apskūsti teisėjo nutartį.

Pagal LR CPK 725 straipsnio 2 dalį, teisėjas, kuris sprendžia varžytinių akto tvirtinimo klausimą, kilus abejonei dėl varžytinių teisėtumo ar gavus skundą dėl antstolio veiksmų, varžytinių akto tvirtinimo klausimą nagrinėja teismo posėdyje. Tame pačiame teismo posėdyje išnagrinėjami skundai dėl antstolio veiksmų parduodant turtą iš varžytinių. Klausimas dėl varžytinių akto tvirtinimo ir skundai dėl antstolio veiksmų išsprendžiami ta pačia teismo nutartimi. Apie teismo posėdžio vietą ir laiką pranešama antstoliui, išieškotojui, skolininkui, turtą varžytynėse nupirkusiam asmeniui ir skundus padavusiems asmenims, tačiau jų neatvykimas netrukdo nagrinėti bylą (LR CPK 725 str. 3 d.). Antstoliui apie tokio posėdžio vietą ir laiką pranešama kartu pareikalaujant pateikti vykdomąją bylą. Teisėjas, nustatęs esminius pažeidimus, padarytus parduodant turtą iš varžytinių, nutartimi atsisako tvirtinti varžytinių aktą ir varžytines pripažįsta neįvykusiomis (725 straipsnio 4 dalis).

Kaip nutartyje⁷⁸ nurodo Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, prieš tvirtindamas varžytinių aktą teisėjas patikrina, ar varžytynės buvo surengtos laikantis šią procedūrą nustatančių teisės normų. Esminis pažeidimas – vertinamoji kategorija. Teisėjas kiekvienu konkrečiu atveju analizuoja priverstinio turto pardavimo aplinkybes ir jas įvertina. Varžytynės reglamentuojančių normų nesilaikymas gali pažeisti skolininkų, kreditorių ar varžytynėse dalyvavusių ir jose įsigijusių turtą asmenų teises ir teisėtus interesus. Esminiais pažeidimais pripažintini faktai, kurie galėtų sudaryti pagrindą varžytinių aktus pripažinti negaliojančiais CPK 602 straipsnio tvarka arba bendraisiais sandorių negaliojimo pagrindais bei pagal CPK 717 straipsnį paskelbti varžytynės neįvykusiomis. Teismas turi diskrecijos teisę esminiu pažeidimu pripažinti ir kitokius faktus.

Nutartyje dėl atsisakymo tvirtinti varžytinių aktą teisėjas turi nurodyti, kokį pažeidimą konkrečiu atveju pripažįsta esminiu, kieno teisės pažeidžiamos, kokios pažeidimo pasekmės ir galimybės tokius pažeidimus pašalinti, atsižvelgiant į būtinumą derinti proceso dalyvių teisių ir

⁷⁷ Ten pat.

⁷⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr.3K-3-188/2006.

interesų gynimą, kad prievolės neįvykdęs skolininkas nebūtų ginamas nuo bet kokio pažeidimo, nors pats nevykdo prievolių. Nutarties, kuria išspręstas varžytynių akto patvirtinimo klausimas, nuorašas išsiunčiamas posėdyje nedalyvavusiems asmenims. Dėl šios nutarties gali būti paduotas atskiras skundas (LR CPK 725 str. 5 d.). Nutarčiai, kuria patvirtintas varžytynių aktas, įsiteisėjus, laikoma, kad turtas parduotas (LR CPK 725 str. 6 d.). Nutarčiai, kuria atsisakyta tvirtinti varžytynių aktą, įsiteisėjus, pirkėjui gražinama sumokėta suma ir LR CPK nustatyta tvarka turtas perduodamas išieškotojui arba skelbiamos pakartotinės varžytynės. Sumokėta suma negražinama šio Kodekso 711 straipsnio 2 dalyje numatytais atvejais (LR CPK 725 str. 7 d.).

Ta pačia tvarka kaip ir varžytynių aktas tvirtinami ir turto perdavimo išieškotojui aktas (LR CPK 702 straipsnis) bei turto pardavimo skolininko pasiūlytam pirkėjui aktas (LR CPK 704 straipsnio 3-4 dalys).

Pagal LR CPK 632 straipsnį, vykdomoji byla laikoma baigta: 1) visiškai įvykdžius vykdomąjį dokumentą; 2) LR CPK 631 straipsnio nustatyta tvarka gražinus vykdomąjį dokumentą išieškotojui; 3) nutraukus vykdomąją bylą; 4) persiuntus vykdomąjį dokumentą vykdyti kitam antstoliui; 5) vykdomąjį dokumentą išsiuntus išskaitoms padaryti į skolininko darbovietę, mokymo įstaigą, socialinio draudimo įstaigą ir kt.; 6) persiuntus vykdomąjį dokumentą bankroto bylą nagrinėjančiam teismui (LR CPK 632 str. 1 d.). Nuo vykdomosios bylos užbaigimo pagrindo skiriasi tokiu užbaigimu sukeliama teisiniai padariniai.

Pagal LR CPK 631 straipsnio 3 dalį, vykdomojo dokumento gražinimas išieškotojui per įstatymų nustatytą terminą netrukdo iš naujo pateikti šį dokumentą vykdyti. Vykdomasis dokumentas pakartotinai gali būti pateiktas vykdyti ne anksčiau kaip praėjus trims mėnesiams po jo gražinimo išieškotojui, išskyrus LR CPK 631 straipsnio 1 dalies 7 ir 8 punktuose nurodytus atvejus ar tuos atvejus, kai turima duomenų, kad pas skolininką atsirado turto arba jis gauna pajamų. Kaip matyti ir LR CPK 629 straipsnio turinio, vykdomosios bylos nutraukimas sukelia kitokias pasekmes. Nutraukta vykdomoji byla negali būti pradėdama iš naujo (LR CPK 629 str. 3 d.).

LR CPK 629 straipsnyje įtvirtintas ir vykdomosios bylos nutraukimo sąrašas: – vykdomoji byla nutraukiama: 1) jeigu išieškotojas atsisakė išieškojimo; 2) jeigu išieškotojas ir skolininkas sudarė taikos sutartį; 3) jeigu mirus asmeniui, kuris buvo išieškotojas arba skolininkas, reikalavimas arba pareiga negali pereiti mirusiojo asmens teisių perėmėjui; 4) jeigu šiam išieškojimui pasibaigė įstatymų nustatytas išieškojimo senaties terminas; 5) jeigu panaikinti vykdomieji dokumentai, kurie buvo vykdymo pagrindas; 6) reorganizavus ar likvidavus juridinį asmenį, jeigu negalimas teisių ir pareigų perėmimas; 7) jeigu skolininkas ir išieškotojas yra tas pats asmuo; 8) jeigu išieškotojas ir skolininkas sudarė skolos padengimo sutartį (Civilinio kodekso 6.436 straipsnis); 9) jeigu vykdomasis dokumentas neteisėtai priimtas vykdyti; 10) jeigu

išieškotojas atsisakė priimti paimtus iš skolininko tam tikrus daiktus, nurodytus teismo sprendime (LR CPK 629 str. 1 d.).

Vykdomosios bylos nutraukimo tvarką reglamentuoja LR CPK 630 straipsnis. Kaip nurodyta šio straipsnio 1 dalyje, vykdomąją bylą nutraukia antstolis savo patvarkymu, išskyrus tuos atvejus, kai vykdomoji byla nutraukiama dėl taikos sutarties sudarymo (LR CPK 595 straipsnis). Šį patvarkymą tvirtina teisėjas rezoliucija (LR CPK 630 str. 1 d.). Iš to kas išdėstyta, galime daryti išvadą, kad teismo funkcijos, susijusios su vykdomosios bylos nutraukimo tvarka, pasireiškia antstolio patvarkymo dėl vykdomosios bylos nutraukimo tvirtinimu, o tais atvejais, kai šalys sudaro taikos sutartį, teisėjas gavęs pareiškimą dėl taikos sutarties patvirtinimo, priima nutartį pagal LR CPK 140 straipsnio 3 dalyje nurodytas taisykles. Nutartis gali būti skundžiama atskiruoju skundu. (LR CPK 595 str. 3 d.). Minėtų teismo funkcijų, susijusių su vykdomosios bylos nutraukimo tvarka, tikslas – patikrinti vykdymo užbaigimo pagrindų teisėtumą. Mano nuomone, dėl vykdomosios bylos nutraukimo sukeliama teisinių pasekmių, jų negrižtamumo (draudimo pakartotinai pradėti vykdymo veiksmus), labai svarbu užtikrinti, kad vykdymo procesas būtų užbaigtas teisėtai.

Apibendrinant tai kas išdėstyta, galime daryti išvadą, kad siekiant realaus ir teisėto teismo sprendimo įvykdymo ir išieškotojo interesų patenkinimo, labai svarbu, kad pats teismo sprendimo vykdymo procesas vyktų nepažeidžiant LR CPK nustatytos vykdymo proceso ir atskirų veiksmų vykdymo procese atlikimo tvarkos. Tačiau kartais antstolis, vykdydamas teismo sprendimus, gali susidurti su tam tikrais neaiškumais dėl sprendimo vykdymo tvarkos ir panašiomis kliūtimis, kurios gali būti pašalinamos teismui atliekant tam tikras funkcijas.

Pavyzdžiui, išaiškinant sprendimo vykdymo tvarką, nustatant skolininko turto dalį, bendrojoje jo ir kitų asmenų nuosavybėje, taip sudarant sąlygas teisėtam sprendimo vykdymui. Kitos teismo funkcijos, susijusios su teismo procesinio sprendimo vykdymo tvarka, pasireiškia varžytinių akto tvirtinimu ir antstolio patvarkymo dėl vykdomosios bylos užbaigimo tvirtinimu, taip užtikrinant, kad atskiri vykdymo procesui būdingi veiksmai atlikti teisėtai, nepažeidžiant nustatytos jų atlikimo tvarkos ir kt.

3.3. Paskesnioji teisminė vykdymo proceso kontrolė

Paskesnioji (arba vėlesnioji) teisminė vykdymo proceso kontrolė, tai teismo veikla, nagrinėjant skundus dėl teismo sprendimus vykdančių subjektų veiksmų ar atsisakymo tokius veiksmus atlikti, bei veikla nagrinėjant vykdymo proceso dalyvių ir trečiųjų asmenų ieškinius. Remiantis tokiu paskesniosios teisminės vykdymo proceso kontrolės apibrėžimu galima išskirti dvi teismo funkcijų, kuriomis įgyvendinant pasireiškia minėta kontrolė, grupes:

- skundų dėl antstolio procesinių veiksmų arba atsisakymo juos atlikti nagrinėjimas;
- veikla nagrinėjant ieškinius, pareikštus vykdant teismo sprendimus.

Kaip teisingai nurodo Lietuvos Respublikos Aukščiausiasis Teismas⁷⁹, įstatymuose kiekvienam suinteresuotam asmeniui garantuojama teisė įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymų saugomas interesas, t. y. teisė pasiekti, kad jo atžvilgiu būtų įvykdytas teisingumas, o teismas yra vienintelė institucija, kuriai pavesta vykdyti teisingumą. Minėta, kad nuo to, kaip vykdomi sprendimai, priklauso asmens teisės į teisminę gynybą įgyvendinimas ir efektyvus pažeistų ar ginčijamų asmenų subjektinių teisių ar įstatymų saugomų interesų gynimas. Priešingu atveju tiek pati teisė į teisminę gynybą, tiek teismo sprendimas būtų deklaratyvūs. Teisės į teisminę gynybą sudėtine dalimi laikant teismo sprendimų vykdymą, labai svarbu užtikrinti vykdymo proceso teisėtumą

Viena iš vykdymo proceso teisėtumą laiduojančių garantijų, tai teisės skųsti antstolio procesinius veiksmus arba atsisakymą juos atlikti, suteikimas vykdymo proceso dalyviams. Antstolio procesinių veiksmų ar atsisakymo juos atlikti apskundimas reglamentuojamas CPK V dalies XXXI skyriaus normų. Šiame skyriuje nustatytas vykdymo proceso dalyvių pažeistų teisių gynimo būdas, kuris įgyvendinamas suinteresuotam asmeniui paduodant skundą dėl antstolio veiksmų. Kaip teisingai nurodo Lietuvos Aukščiausiasis Teismas⁸⁰, pagal rūšinio teisingumo principus bylos dėl antstolio veiksmų apskundimo priskirtinos bendrosios kompetencijos teismams. Pagal įstatymą antstolio procesinę veiklą kontroliuoja apylinkės teismo, kurio veiklos teritorijoje yra antstolis, teisėjas (CPK 594 straipsnio 1 dalis).

Skundas gali būti paduodamas tik dėl antstolio atliekamų procesinių veiksmų arba atsisakymo juos atlikti. LR CPK tiesiogiai nepasako, kokie antstolio veiksmai laikomi procesiniais. Antstolių įstatymas skiria antstolio veiklą į antstolio vykdomas funkcijas ir teikiamas paslaugas. Antstolio procesinius veiksmus ar neveikimą galima skųsti CPK 510 straipsnio nustatyta tvarka tik jeigu skundžiamus veiksmus antstolis atliko vykdydamas savo funkcijas: vykdydamas įstatymų nustatytus vykdomuosius dokumentus, teismo pavedimu konstatuodamas faktines aplinkybes, teismo pavedimu perduodamas ir įteikdamas dokumentus Lietuvos Respublikoje esantiems fiziniams ir juridiniams asmenims, atlikdamas kitas įstatymų nustatytas funkcijas.

Mano nuomone, antstolio veiksmai, atlikti teikiant paslaugas, negali būti skundžiami paduodant skundą CPK 510 straipsnio nustatyta tvarka. Antstolis teikia paslaugas saugodamas (administruodamas) turtą vykdymo proceso tvarka, konstatuodamas faktines aplinkybes nesant teismo pavedimo, perduodamas ir įteikdamas dokumentus Lietuvos Respublikoje esantiems

⁷⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr.3K-3-225/2009.

⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr.3K-3-225/2009.

fiziniais ir juridiniams asmenims nesant teismo pavedimo, teikdamas teisines konsultacijas, aukciono tvarka realizuodamas įkeistą kilnojamąjį turtą, tarpininkaudamas vykdant turtines prievoles. Antstoliui teikiant paslaugas pažeistos teisės gali būti ginamos iškeliant bylą ginčo teise.

Gali būti skundžiamas bet kuria forma atliktas antstolio procesinis veiksmas. Nereikalaujama, kad skundžiamas procesinis veiksmas būtų įformintas antstolio patvarkymu ar panašiai. Skundo dalykas gali būti antstolio raštas⁸¹.

CPK XXXI skyriaus nustatyta tvarka gali būti skundžiamas atsisakymas atlikti procesinius veiksmus. Toks atsisakymas turėtų būti suprantamas ne kaip neveikimas, o kaip aktyvus veiksmas, t. y. savo patvarkymu, raštu arba veiksmais antstolis atsisako atlikti procesinį veiksma, kurį atlikti jį įpareigoja įstatymas ar kitas teisės aktas arba vadovaudamasis įstatymu ar kitu teisės aktu prašo atlikti vykdymo proceso dalyvis. Tačiau antstolio, kuris per įstatymo nustatytą arba, jeigu įstatymas procesinio veiksmo atlikimo termino nenustato, protingą terminą neatlieka atitinkamo procesinio veiksmo, neveikimas gali būti laikomas atsisakymu atlikti procesinį veiksma ir skundžiamas CPK XXXI skyriaus nustatyta tvarka. Tokiu atveju pažeidimas yra tęstinis ir CPK 512 straipsnyje nurodytas naikinamasis skundo padavimo devyniasdešimties dienų terminas pradedamas skaičiuoti tik nuo pažeidimo pašalinimo dienos.

Skundą dėl antstolio veiksmų gali paduoti tiesioginiai vykdymo proceso dalyviai, kurių teisės arba teisėtus interesus pažeidžia antstolis atlikdamas vykdymo veiksmus arba jų neatlikdamas. Tokie asmenys yra išieškotojas, skolininkas, įkaito davėjas, varžytynių dalyviai, skolininko darbdavys, vykdančias antstolio patvarkymą dėl išskaitų iš darbo užmokesčio, ir panašiai. Kiti asmenys, kurie nepripažįstami tiesioginiais vykdymo proceso dalyviais, savo teises gina ginčo teise pareikšdami ieškinį dėl civilinės teisės, o teisės skųsti antstolių veiksmus neturi. Jeigu ginčas susijęs turto, iš kurio išieškoma, priklausymu, gali būti reiškiamas ieškinys CPK 603 straipsnio pagrindu.

Bylos dėl antstolių procesinių veiksmų nagrinėjamos ypatingąja teise. Šios teisenos esminiu bruožu pripažįstamas ypatingas valstybės interesas, kai valstybė privalo susitapatinti su privačiu asmeniu, kuris yra tam tikrų privataus pobūdžio teisinių santykių dalyvis, ir viešasis interesas, kad tam tikrų sąlygų egzistavimas prieš priimant vienokią ar kitokią sprendimą būtų patikrintas itin kruopščiai, o teismo (kuris ir atlieka patikrinimą) teisės nebūtų varžomos teisinių santykių dalyvių valios. Bylų pagal skundus dėl antstolių veiksmų nagrinėjimo procesiniai ypatumai nustatyti LR CPK 443 straipsnyje.

Kitas skolininko teisių gynimo būdas – teisė reikšti ieškinį. Lyginant su skundų dėl antstolių veiksmų arba atsisakymo juos atlikti nagrinėjimu, šis teisių gynimo būdas – universalus,

⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1/2005.

nes subjektų, turinčių teisę reikšti ieškinius, ratas neapsiriboja tik vykdymo procese dalyvaujančiais asmenimis. Pagal LR CPK 603 straipsnio 1 dalį, ieškinį dėl civilinės teisės, jeigu jis yra susijęs su turto, iš kurio išieškoma, priklausymu, gali pareikšti kiti asmenys (LR CPK 603 str. 1 d.). Kitais asmenimis vykdymo procese pripažintini bet kurie kiti asmenys, nedalyvaujantys vykdymo procese, kurių interesai susiję su priverstinio vykdymo objektu (turtu). Tai vienintelis būdas vykdymo procese savo teises apginti vykdymo procese nedalyvaujantiems asmenims.

Išanalizavus teismų praktiką matyti, jog dažnai teismuose kyla ginčai kokia tvarka nagrinėti, t.y. ar LR CPK 510 ar 603 straipsnio, ginčą dėl antstolio veiksmų. Pavyzdžiui, kokia tvarka galėtų ginti savo pažeistas teises suinteresuotas asmuo, nurodantis, kad antstolis, vykdydamas teismo nutartį dėl laikinosios apsaugos priemonės – turto arešto – taikymo, sudarydamas areštuojamo turto aprašą, į jį įtraukė ne atsakovo turtą, kurio atžvilgiu pritaikyta laikinoji apsaugos priemonė, bet kitam asmeniui nuosavybės teise priklausantį kilnojamąjį turtą.

Vykdymo proceso dalyviai ir kiti asmenys, manantys, kad antstolio procesiniais veiksmais buvo pažeistos jų teisės, turi teisę kreiptis į teismą. Ši teisė įgyvendinama keliais būdais ir visų pirma priklauso nuo to, ar asmuo, besikreipiantis į teismą, yra vykdymo proceso dalyvis, ar atsitiktinai antstolio atliekamų vykdymo veiksmų metu teisių arba teisėtų interesų pažeidimą patyręs asmuo, taip pat nuo teisės pažeidimo pobūdžio bei nuo to, koks antstolio veiksmas skundžiamas.

LR CPK 633 straipsnyje nustatyta, kad išieškotojas ir skolininkas yra laikomi vykdymo proceso šalimis, o kiti asmenys, kuriems vykdymo veiksmai sukelia arba gali sukelti teises pasekmes (pvz., varžytynėse dalyvaujantys asmenys, įkaito davėjai ir pan., t. y. konkretaus vykdymo proceso veiksmo būtini dalyviai, kurių dalyvavimas atliekant vykdymo veiksmą gali būti nebūtinai, tačiau jie apie vykdymo veiksmo atlikimo laiką ir vietą privalo būti tinkamai informuoti), – suinteresuotais asmenimis vykdymo procese. Visi šie asmenys yra vykdymo proceso dalyviai. LR CPK 510 straipsnyje įtvirtinta vykdymo proceso dalyvių teisė paduoti skundą dėl antstolio veiksmų. Pagal šio straipsnio 1 dalį skundo objektas gali būti tik antstolio atliekami procesiniai veiksmai arba atsisakymas procesinius veiksmus atlikti. Šie skundai nagrinėjami ypatingąja teiseną⁸².

Kitų asmenų (ne vykdymo proceso dalyvių) teisių pažeidimo vykdymo proceso metu atveju LR CPK įtvirtintas specialus teisių gynimo būdas. LR CPK 603 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kiti asmenys (t. y. asmenys, nesantys tiesioginiai vykdymo proceso dalyviai) gali pareikšti ieškinį dėl civilinės teisės, jeigu jis yra susijęs su turto, iš kurio išieškoma, priklausymu. Tokį ginčą nagrinėja teismas pagal ginčo teisenos taisykles. Ši nuostata atsispindi ir teisės doktrinoje bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamoje praktikoje (Lietuvos Aukščiausiojo

⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-528/2008.

Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. spalio 29 d. nutartis, priimta civilinėje byloje pagal UAB „Parex lizingas“ skundą dėl antstolio veiksmų, bylos Nr. 3K-3-524/2005, 2008 m. rugsėjo 30 d. nutartis, priimta civilinėje byloje D. B., R. B. v. B. P. ir kt., bylos Nr. 3K-3-434/2008, ir kt.).

Išanalizavus teismų praktiką, nustatyta, kad didžioji dalis ieškinių dėl antstolių veiksmų pareiškiami dėl neteisėto turto realizavimo, paprastai jo pardavimo iš varžytynių.

Turto pardavimo iš varžytynių akto, kaip sandorio, pripažinimo negaliojančiu pagrindams reglamentuoti specialiai skirtas LR CPK 602 straipsnis. Šios teisės normos santykis su CK normomis, įtvirtinančiomis sandorių pripažinimo negaliojančiais bendruosius pagrindus, vertintinas kaip specialiosios teisės normos santykis su bendrosiomis. Toks turto pardavimo iš varžytynių akto pripažinimo negaliojančiu teisinis reglamentavimas teisės aktuose įtvirtintas atsižvelgiant į varžytynių ir antstolio institutų esmę bei specifiką.

Varžytynių specifiška reiškiasi tuo, kad jomis siekiama priverstinai įvykdyti teismo sprendimą, užtikrinti skolininko turto realizavimo visapusišką efektyvumą (vienas iš jo požymių - ekonomiškumas), t. y. užtikrinti tokį areštuoto turto pardavimą, kuris atitiktų tiek skolininko, tiek išieškotojo interesus. Varžytynių tikslui pasiekti, be kita ko, būtina, kad varžytynių institutas būtų patrauklus pirkėjams ir garantuotų jiems minimalią riziką, varžytynės būtų operatyvi priemonė, būtų garantuojamas varžytynių būdu sudarytų sandorių stabilumas bei sudarytos teisinės garantijos, kad šie sandoriai nebūtų pripažįstami negaliojančiais įprastiniais pagrindais⁸³.

Esant teisės aktų įtvirtintam dvigubam varžytynių teisėtumo kontrolės mechanizmui (antstolio ir teismo), teismo patvirtintas turto pardavimo iš varžytynių aktas pagal galiojančiuose teisės aktuose įtvirtintą teisinį reguliavimą vertintinas kaip teisinis rezultatas, kuris orientuoja į asmenų veiksmų skundimą bei civilinės atsakomybės taikymą ir kuriam teisės aktai nustato tik minimalias, specialiųjų teisės normų reglamentuojamas nuginčijimo galimybes. Pagrindas pripažinti turto pardavimo iš varžytynių aktą negaliojančiu civilinio proceso teisėje yra tik esminiai imperatyviųjų teisės normų pažeidimai, varžantys asmenų teises bei teisėtus interesus. Turto pardavimo iš varžytynių aktas teismo sprendimu gali būti pripažintas negaliojančiu tik specialiojoje teisės normoje – LR CPK 602 straipsnyje - įtvirtintais pagrindais⁸⁴.

Išanalizavus pagrindus, kuriems esant skolininkas ginčo teisenos tvarka gali pateikti ieškinį ir prašyti turto pardavimo iš varžytynių aktą pripažinti negaliojančiu - yra pagrindinė gynybos priemonė, kai pardavimo aktas patvirtintas teismo. Remiantis atliktos teismų praktikos analize galima teigti, kad dažniausiai varžytynių akto teisėtumas ginčijamas dėl netinkamo turto įkainojimo, kuris skolininkui sukelia itin neigiamas ir nepagrįstas teises pasekmes. Dabartinis

⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-90/2009.

⁸⁴ Ten pat.

teisinis reguliavimas, nežiūrint kai kurių terminų nesuderinamo, iš esmės leidžia skolininkui apginti pažeistas teises ginčijant priverstinio turto realizavimo aktų teisėtumą, tačiau CPK įstatymo pakeitimo ir papildymo projekte siūloma iš esmės reformuoti turto realizavimo tvarką, o taip pat ir galimybes ginčyti teisėtumą.

CPK projekte siūloma pripažinti negaliojančiu 602 straipsnio 6 punktą. Mano nuomone, priėmus siūlomą pakeitimą skolininkas netektų galimybės ginčo teise ginti pažeistas teises, jeigu jo turtas bus parduotas už nepagrįstai mažą kainą, nors teismų praktikoje tai ypač aktuali problema. Siekis varžytines vykdyti elektroniniu būdu, kad juose galėtų dalyvauti kuo daugiau pirkėjų, gali sumažinti tikimybę parduoti skolininko turtą už ypač mažą kainą, tačiau didžiausia problema yra tai, kad antstolis netinkamai turtą įkainuoja, o siūlomame pakeitime areštuoto turto kainos nustatymo taisyklės nekeičiamos ir antstolio atsakomybė negriežtinama, todėl darytina išvada, kad įtvirtinus draudimą ginčyti turto pardavimo aktą minėtu pagrindu iš esmės pažeistų skolininko teisių gynimo galimybes vykdymo procese.

Taip pat svarbu paminėti, kad projekte nustatytas vieno mėnesio senaties terminas, skaičiuojamas nuo akto pasirašymo dienos, kuriam suėjus varžytinių aktas negalės būti pripažintas negaliojančiu, išskyrus atvejį kai parduotas ne skolininkui priklausantis turtas. Minėtos nuostatos įvirtinimas visiškai apribotų skolininko teisių gynybą priverstinio turto realizavimo etape, pažymėtina, kad skundams dėl antstolio veiksmų gali būti paduotas per dvidešimt dienų ir ne vėliau kaip per devyniasdešimt dienų, o dėl varžytinių akto teisėtumo taikomas sutrumpintas vieno mėnesio terminas.

3.4. Teismo vaidmuo užsienio valstybių vykdymo procese

Visas sprendimų vykdymo mechanizmas *Prancūzijoje* susijęs su teismo sprendimų vykdymą prižiūrinčiu pirmosios instancijos vykdymo teisėju ir teismo vykdytoju. Prancūzijoje sprendimų vykdymas patikėtas laisvai veikiantiems ir nepriklausomiems profesionaliems teisininkams – teismo vykdytojams, kurie veikia valstybės vardu, naudodamiesi jiems suteiktomis teisėmis. Visas sprendimų vykdymo mechanizmas Prancūzijoje susijęs su teismo sprendimų vykdymą prižiūrinčiu pirmosios instancijos „vykdymo teisėju“ (judge of execution) ir teismo vykdytoju (huissier). Vykdyto teisėjų veikla įgijo ypatingą reikšmę po 1993 m. sausio 1 d. Prancūzijoje įsigaliojusių kardinalių vykdymo reformų⁸⁵.

Tik teisėjas gali pats asmeniškai spręsti klausimus, kylančius sprendimo vykdymo metu (pvz. dėl turto arešto ar iškeldinimo). Taip pat jo kompetencijai priskiriami klausimai, susiję su

⁸⁵ Višinskis V., Teismo sprendimų vykdymo procesinės problemos. Daktaro disertacija. 1999. P. 24.

sprendimo vykdymo užtikrinimo priemonėmis, vykdymo atidėjimu ar žalos, padarytos vykdymo metu, atlyginimu. Suteikiant teisėjui tokias teises nėra siekiama, kad jis taptų vykdymo proceso iniciatoriumi. Vykdymo teisėjas prižiūri sprendimų vykdymą, spendžia jau pačiame sprendimų vykdymo procese kylančius ginčus, nagrinėja pateiktus skundus. Pagal savo statusą vykdymo procese jis yra nepriklausomas, o tai garantuoja jo nesikišimą į konkrečių vykdymo veiksmų atlikimą.

Tokia vykdymo teisėjo padėtis vykdymo procese suponuoja būtinybę, kad valstybė, norėdama užtikrinti teismų sprendimų įvykdymą, deleguotų teisę vykdyti teismo sprendimus taip pat nepriklausomiems ir laisviems profesionalams. Prancūzijoje teismų sprendimų vykdymas pavestas teismo vykdytojams, kurie asmeninės atsakomybės pagrindu, vadovaudamiesi valstybės jiems suteiktais įgaliojimais, atlieka vykdymo veiksmus⁸⁶.

Konkrečius teismo sprendimų vykdymo veiksmus atlieka teismo vykdytojai, kurie šioje veiklos srityje yra monopolistai, nes tik jiems vieninteliams yra suteikta teisė užsiimti teismo sprendimų vykdymo veikla. Net ta aplinkybė, kad Finansų ministerijos tarnautojai turi teisę savo veiklos ribose išieškoti uždelstus sumokėti mokesčius, nepaneigia teismo vykdytojų, kaip monopolistų, statuso⁸⁷.

Teismo vykdytojai vykdo teismų sprendimus ir kitus civilinius procesinius dokumentus bei dalyvauja vykdant nuosprendžius, areštuojant nuteistojo turtą bei vykdant turto sulaikymą⁸⁸.

Teismo vykdytojas gali kreiptis į teisėją su prašymu išduoti jam būtinus vykdymo procese leidimus, taip pat kreiptis į teisėją kilus neaiškumų vykdant sprendimus.

Jis taip pat gali teisėjui pateikti savo klientų prašymus tais atvejais, jei, atliekant tokius veiksmus, advokato dalyvavimas nėra būtinas.

Pažymėtina, jog yra nustatyti skirtingi terminai, per kuriuos skundai dėl teismo vykdytojo veiksmų gali būti paduodami vykdymą prižiūrinčiam teisėjui. Skolos ir kilnojamo turto areštui, su kai kuriomis išimtimis, apskundimui skiriamas mėnuo, tuo tarpu kiti vykdymo trūkumai gali būti apskundžiami iki areštuoto turto išpardavimo. Abiem atvejais vykdymas sustabdomas ir taip vykdoma skundą padavusio asmens ginčijamo turto apsauga. Po mėnesio termino pasibaigimo, skolininkas gali kreiptis į kompetentingą teismą dėl turto gražinimo, arba antru atveju jis gali pareikalauti išpardavimo atšaukimo⁸⁹.

⁸⁶ Международный союз судебных исполнителей и служащих. Судебный исполнитель. Париж, 1997, с. 13.

⁸⁷ Ten pat. С. 22.

⁸⁸ Višinskis V., Teismo sprendimų vykdymo procesinės problemos. Daktaro disertacija. 1999. P. 24.

⁸⁹ Ten pat. P. 25.

Teisėjo priimtus sprendimus dėl vykdymo veiksmų atlikimo galima apskųsti. Tuomet vykdymo procesas sustabdomas, jei kitaip nenurodo apeliacinio teismo prezidentas. Bylos, nagrinėjamos pagal skundą, nagrinėjimo vietą pasirenka skundą paduodantis asmuo. tai gali būti skolininko gyvenamoji vieta arba vieta, kurioje buvo įgyvendinta ginčijama vykdymo priemonė.

Vykdytą prižiūrintis teisėjas gali tikrinti, kaip realizuojami jo priimti nutarimai.

Vokietijoje vykdymo procesą kontroliuoja žemiausios grandies teismai. Vykdytą proceso veiksmus atlieka teismo vykdytojai, specialūs teismo tarnautojai ir teisėjai. Priklausomai nuo galimo piniginių reikalavimų patenkinimo būdo vykdymo veiksmus atlieka trys skirtingi asmenys: išieškojimo nukreipimą į kilnojamąjį turtą vykdo teismo vykdytojas, išieškojimo nukreipimą į skolininko turtines teises vykdo specialūs teismo tarnautojai, o išieškojimo nukreipimą į skolininko nekilnojamąjį turtą vykdo žemės registro įstaiga arba specialūs teismo tarnautojai.

Teismo vykdytojas yra valstybės tarnautojas, gaunantis valstybės atlyginimą bei dalį nuo išieškotojo įmokėtos vykdymo išlaidų sumos.

Lenkijoje veikia dvi sprendimų vykdymo rūšys. Pirmoji, tai administracinių sprendimų vykdymo. Ji taikoma daugiausiai išieškant mokesčius ir kitokias viešas rinkliavas bei vykdytą administracinių organų nutarimus. Kita sprendimų vykdymo rūšis yra civilinėse bylose priimtų sprendimų vykdymas. Ji taikoma vykdytą išieškojimus civilinėse bei dėl piniginių išieškojimų baudžiamosiose bylose.

Lenkijoje sprendimus vykdo teismo vykdytojai, esantys prie rajonų teismų. Teismai dalyvauja vykdymo procese atliekant kai kuriuos vykdymo veiksmus: prižiūri varžytynes parduodant žemės sklypą, nukreipus išieškojimą į žemės sklypą, sprendimus dėl tėvystės teisių atėmimo ir kt.

1997 m. pradėta pertvarkyti teismo antstolių kontorų sistemą, kadangi teismo antstolių darbo veiksmingumas buvo sumažėjęs iki 30 procentų ir jokiomis kitomis priemonėmis padėties pagerinti nepavyko.⁹⁰

Profesoriaus F. Zedler nuomone, reformavus teismo vykdytojų kontorą Lenkijoje, norimo rezultato – teismo antstolių darbo efektyvumo pagerėjimo – nepasiekta. Iš esmės buvo išspręsta tik viena – geresnio teismo antstolių darbo apmokėjimo problema.

Rusijos Federacijoje Teismo vykdytojų įstatymu ir teismo sprendimų vykdymo įstatymu vykdymo procesas buvo pašalintas iš teisminės valdžios sistemos ir tapo federalinės vykdomosios valdžios struktūra.⁹¹

⁹⁰ Stungurys V., Lepeškaitė A. Sprendimų vykdymo ir teismo antstolių kontorų institucinės reformos prielaidos, tikslai, tendencijos//Justicija – Nr. 4, 1999, p. 10.

⁹¹ Гражданский процесс. Учебник. - М., Спарк, 1999, p. 383.

Pažymėtina, jog iki šių įstatymų įsigaliojimo ir vykdymo proceso reformos Rusijos Federacijoje, teismo vykdytojai veikė prie rajono teismų ir buvo dvigubai pavaldūs, t.y. teismo vykdytojus į pareigas skirdavo federacijos subjektų teisingumo organų vadovai, jų veiklą organizavo rajono teismo pirmininkas ir Rusijos Federacijos Teisingumo ministerija, o jų veiklos kontrolę atliko rajono teismo teisėjas.

Vykdam reformą vykdytojų institutas tapo vykdomosios valdžios dalis, nes, remiantis konstituciniu valdžių padalijimo principu, vykdymo procesas buvo nukeltas už civilinio proceso ribų ir tapo savarankiška teisės šaka⁹², o teismų užduotis liko teisinių konfliktų, kylančių vykdymo procese, sprendimas, bei teisminė priežiūra sprendžiant skundus dėl teismo vykdytojų veiksmų⁹³.

Teismų sprendimus vykdo teismo vykdytojai. Teismo vykdytojų tarnyba tapo Rusijos Teisingumo ministerijos savarankiška struktūra ir yra vertikalios pavaldumo. Jai vadovauja Vyriausiasis teismo vykdytojas, kuris yra Rusijos Federacijos teisingumo ministro pavaduotojas. Regionuose veikia federacijos subjektų lygio (gubernijų, sričių, miestų, rajonų) teismo vykdytojų tarnybos.

Teismų užduotimi liko teisinių konfliktų, kylančių vykdymo procese, sprendimas, o taip pat teisminis skundų dėl teismo vykdytojų veiksmų sprendimas ir priežiūra. Tuo pačiu, teismai tiesiogiai nesusiję su sprendimų vykdymu.

Teismo vykdytojai skirstomi į dvi grupes: teismo vykdytojai, užtikrinantys tvarką, liudytojų, teisėjų apsaugą teisme ir teismo vykdytojai, vykdančios teismo ir kitų institucijų sprendimus. Rusijoje vykdymo sistema artimesnė administracinei vykdymo proceso sistemai.

Taigi kalbant apie kai kuriose valstybėse esančias vykdymo sistemas darytina išvada, kad vykdymo teisėjo atsiradimas reiškia teismo darbo patobulinimą, o ne teismo iniciatyvos vykdymo procese, išplėtimą. Tačiau kalbant apie vykdymo proceso efektyvumą, būtina pastebėti, kad teismo kontrolė, prižiūrint vykdymo procesą nuo pat jo pradžios, gali jį pagreitinti ir padaryti efektyvesniu. Ši apžvalga rodo, kad galimos įvairios vykdymo sistemos: privati arba valstybinė vykdymo sistemos.

⁹² Федеральные законы “Об исполнительном производстве”, “О судебных приставах” с вступительным комментарием. Российский юридический издательский дом. Москва. 1998. с. 4.

⁹³ *Višinskis V.* Teismo sprendimų vykdymo procesinės problemos. Daktaro disertacija. 1999. P. 45.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Vykdyimo procesas - teismo priimto teisingumo akto – teismo sprendimo realizavimo priemonė. Šiame procese valdingi įgalinimai suteikti teismui ir antstoliui. Daugumą vykdyimo veiksmų vykdyimo procese atlieka antstolis, kurio reikalavimai privalomi visiems asmenims ir turi būti įvykdyti per nustatytą terminą. Teismas vykdyimo procese atlieka antstolio procesinės veiklos kontrolės funkcijas, taiko sankcijas vykdyimo proceso šalims ir kitiems asmenims ir atlieka kitas funkcijas.

2. Vykdyimo procese susiklostantys teisiniai santykiai įeina į bendrą civiliniame procese susiklostančių teisinių santykių sistemą ir jiems būdingi tokie bruožai, kaip dinamiškumas, valdingas pobūdis ir funkcinė paskirtis.

3. Vykdyimo procese susiklostančių teisinių santykių subjektais laikomi antstolis, teismas, vykdyimo proceso šalys ir suinteresuoti asmenys bei pagalbinės funkcijas vykdyimo procese atliekantys subjektai, pavyzdžiui, kviestiniai, ekspertai ar kt. Teismas pripažįstamas vienu iš vykdyimo proceso dalyvių dėl akivaizdžiai svarbaus teismo vaidmens vykdyimo procese. Teismo buvimą vienu iš vykdyimo proceso dalyvių rodo tai, kad teismas dalyvauja sprendžiant įvairaus pobūdžio procesinius klausimus vykdyimo procese, o be to, teismui yra priskirta spręsti klausimus, susijusius su ieškinio užtikrinimu, kaip būsimo sprendimo įvykdymo garantija.

4. Lietuvoje, vykdyimo proceso teisėtumo ir priežiūros kontrolės funkcijas atlikti pavesta pirmosios instancijos teismams. Išimčių, kada tam tikrų vykdyimo klausimų sprendimas yra pavestas spręsti ir kitiems teismams, nėra daug (procesinio sprendimo išaiškinimas, vykdomojo rašto išdavimas skubaus vykdyimo atveju, atgręžtinio vykdyimo taikymas ir kt.).

5. Teismo atliekamas funkcijas vykdyimo procese galima įvardinti kaip teisminę vykdyimo proceso kontrolę. Vykdyimo proceso kontrolės funkcijas teismui pavesta atlikti todėl, kad vykdyimo procese priverstinio vykdyimo priemonių pagalba užtikrinamas teismo priimtų sprendimų įvykdymas ir realizuojamas teismo sprendimo privalomumo principas. Teisminė vykdyimo proceso kontrolė pagal jos atlikimo laiką skirstoma į išankstinę ir paskesniąją (vėlesniąją) vykdyimo proceso teisėtumo kontrolę.

6. Išankstinė vykdyimo proceso teisėtumo kontrolė tai teismo veikla, kurios metu įstatymo numatytais atvejais teismas sankcionuoja antstolio atliekamus veiksmus, taip pat visi kiti teismo veiksmai, įtakojantys vykdyimo proceso eigą, kurie nepriskiriami vėlesniajai teisminei vykdyimo proceso kontrolei. Teismo funkcijas išankstinės vykdyimo proceso teisėtumo kontrolės metu galima suskirstyti į teismo funkcijas, susijusias su vykdomųjų dokumentų išdavimu, pateikimu vykdyti ir priėmimu vykdyti, teismo funkcijas, susijusias su leidimu antstoliui atlikti tam tikrus veiksmus, susijusias su vykdyimo procese dalyvaujančių asmenų įstojimu į vykdyimo

procesą, pasikeitimu ir nušalinimu ir teismo funkcijas, susijusias su teismo procesinio sprendimo vykdymo tvarka.

7. Pagrindinius veiksmus pateikiant vykdomąjį raštą ir priimant jį vykdyti atlieka išieškotojas arba jo atstovas, atitinkantis LR CPK 599 straipsnyje įtvirtintus reikalavimus, bei antstolis. Dažniausia bus teisinga ir išvada, kad teismas, pateikiant vykdomąjį raštą ir priimant jį vykdyti, neatlieka jokių funkcijų. Tačiau tais atvejais, kai išieškotojas dėl galimai svarbių priežasčių praleido terminą, nustatytą CPK 606 straipsnyje, vykdomajam dokumentui pateikti vykdyti, teismo nutartis dėl praleisto įstatymų nustatyto termino atnaujinimo arba nutartis, kuria atmetamas pareiškimas dėl praleisto įstatymų nustatyto termino atnaujinimo išieškotojui bus itin svarbi.

8. Teismo veiksmai, susiję su leidimu antstoliui atlikti vykdymo veiksmus, pasireiškia tik 591 straipsnio 1 ir 2 dalyje reglamentuojamais atvejais. Pagal CPK 591 straipsnio 1 ir 2 dalis, pradėtus vykdymo veiksmus antstolis gali tęsti kito antstolio aptarnaujamoje teritorijoje, jeigu tai yra būtina, siekiant sėkmingai įvykdyti sprendimą. Šiuo atveju antstolis surašo motyvuotą patvarkymą tęsti vykdymo veiksmus kito antstolio aptarnaujamoje teritorijoje. Šį patvarkymą turi patvirtinti rezoliucija apylinkės teismo, kurio teritorijoje yra vykdomas sprendimą antstolis, teisėjas. Tvirtindamas patvarkymą teisėjas sprendžia, ar patvarkyme nurodytos aplinkybės yra pagrindas leisti antstoliui atlikti vykdymo veiksmus kito antstolio veiklos teritorijoje.

9. Teismo funkcijos, susijusios su vykdymo procese dalyvaujančių asmenų įstojimu į vykdymo procesą, pasikeitimu ir nušalinimu, tai vykdymo proceso operatyvumo, koncentruotumo ir tinkamumo siekis ir garantija. Teismas atlikdamas šias funkcijas vykdymo proceso užtikrina vykdymo proceso teisėtumą ir tinkamą teismo proceso metu priimto teismo sprendimo įvykdymą, nes teismas gali paskirti skolininko kuratorių, sprendžia teisių perėmimo klausimus vykdymo procese bei antstolio nušalinimo klausimus.

10. Antstolis, vykdydamas teismo sprendimus, gali susidurti su tam tikrais neaiškumais dėl sprendimo vykdymo tvarkos ir panašiomis kliūtimis, kurios gali būti pašalinamos teismui atliekant tam tikras funkcijas. Pavyzdžiui, išaiškinant sprendimo vykdymo tvarką, nustatant skolininko turto dalį, bendrojoje jo ir kitų asmenų nuosavybėje, taip sudarant sąlygas teisėtam sprendimo vykdymui. Kitos teismo funkcijos, susijusios su teismo procesinio sprendimo vykdymo tvarka, pasireiškia varžytinių akto tvirtinimu ir antstolio patvarkymo dėl vykdomosios bylos užbaigimo tvirtinimu, taip užtikrinant, kad atskiri vykdymo procesui būdingi veiksmai atlikti teisėtai, nepažeidžiant nustatytos jų atlikimo tvarkos ir kt.

11. Paskesnioji teisminė vykdymo proceso kontrolė įgyvendinama nagrinėjant skundus dėl antstolio procesinių veiksmų arba atsisakymo juos atlikti arba nagrinėjant ieškinius,

pareikštus vykdant teismo sprendimus. Skundą dėl antstolio veiksmų gali paduoti tiesioginiai vykdymo proceso dalyviai, kurių teisės arba teisėtus interesus pažeidžia antstolis atlikdamas vykdymo veiksmus arba jų neatlikdamas. Tokie asmenys yra išieškotojas, skolininkas, įkaito davėjas, varžytynių dalyviai, skolininko darbdavys, vykdamas antstolio patvarkymą dėl išskaitų iš darbo užmokesčio, ir panašiai. Kiti asmenys, kurie nepripažįstami tiesioginiais vykdymo proceso dalyviais, savo teises gina ginčo teiseną pareikšdami ieškinį dėl civilinės teisės, o teisės skųsti antstolių veiksmus neturi. Jeigu ginčas susijęs turto, iš kurio išieškoma, priklausymu, gali būti reiškiamas ieškinys CPK 603 straipsnio pagrindu.

12. Siūlytina nepritarti CPK projekto siūlymui pripažinti negaliojančiu 602 straipsnio 6 punktą. Priėmus siūlomą pakeitimą skolininkas netektų galimybės ginčo teiseną ginti pažeistas teises, jeigu jo turtas bus parduotas už nepagrįstai mažą kainą. Varžytynės vykdomos elektroniniu būdu gali sumažinti tikimybę parduoti skolininko turtą už ypač mažą kainą, tačiau problema yra tame, kad antstolis netinkamai turtą įkainuoja, o siūlomame pakeitime areštuoto turto kainos nustatymo taisyklės nekeičiamos ir antstolio atsakomybė negriežtinama, todėl darytina išvada, kad įtvirtinus draudimą ginčyti turto pardavimo aktą minėtu pagrindu iš esmės pažeistų skolininko teisių gynimo galimybes vykdymo procese.

13. CPK projekte nustatytas vieno mėnesio senaties terminas, skaičiuojamas nuo akto pasirašymo dienos, kuriam suėjus varžytynių aktas negalės būti pripažintas negaliojančiu, išskyrus atvejį kai parduotas ne skolininkui priklausantis turtas. Minėtos nuostatos įtvirtinimas visiškai apribotų skolininko teisių gynybą priverstinio turto realizavimo etape. Skundams dėl antstolio veiksmų gali būti paduotas per dvidešimt dienų ir ne vėliau kaip per devyniasdešimt dienų, o dėl varžytynių akto teisėtumo nepagrįstai taikomas sutrumpintas vieno mėnesio terminas.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 36 – 1340.
3. Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 53 – 2042.
4. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. rugsėjo 24 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 476 straipsnio trečiosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Valstybės Žinios. 1998. Nr. 85 – 2382.
5. Sprendimų vykdymo instrukcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2009-03-30 įsakymu Nr. 1R-93 „Dėl Teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymo 1R-325 „Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo“ pakeitimo“// Valstybės žinios, 2009-03-31, Nr. 35-1352.

Specialioji literatūra:

1. Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. I T. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
2. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai ir Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komiteto išvados bylose prieš Lietuvą. 2003 01 01 – 2004 01 01. Ketvirtoji knyga. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2004.
3. Grunsky W. Zivilprozessrecht. – München: Luchterhand, 2003.
4. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V., Civilinio proceso teisė II t. – Vilnius: Justitia, 2005.
5. Stauskienė E., Ambrasienė D. Teisminės vykdymo proceso kontrolės įgyvendinimo formos//Tarptautinės mokslinės-praktinės konferencijos „Šiuolaikinės civilinio proceso teisės paskirtis“ pranešimų rinkinys, Vilnius, 2008.
6. Stauskienė E. Teisinių santykių subjektai vykdymo procese, Jurisprudencija, mokslo darbai 2008 7(109).
7. Stauskienė E. Teismas - teisinių santykių vykdymo procese subjektas//Mokslinės-praktinės konferencijos „Teisė į teisminę gynybą ir jos realizavimo praktiniai aspektai“ mokslinių pranešimų rinkinys, Vilnius. 2006.
8. Stauskienė E., Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymas. Vilnius: Saulelė, 2008.

9. Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). – Vilnius., 2006.
10. Stunguryš V., Lepeškaitė A. Sprendimų vykdymo ir teismo antstolių kontorų institucinės reformos prielaidos, tikslai, tendencijos//Justicija – Nr. 4, 1999.
11. Vaišvila A. Teisės teorija. – Vilnius: Justitia, 2004.
12. Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymo procesinės problemos. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). Vilnius 1999.
13. Višinskis V. Teismo sprendimo vykdymo vieta, Jurisprudencija, mokslo darbai 1 2006 (79).
14. Žolynas M. Vykdymo procesas – civilinio proceso stadija ar savarankiškas procesas? // Teisė. 2007,62
15. Валеев Д. Х. Исполнительное производство в системе права Российской Федерации // Правоведение. 2001. № 5. Боннер А. Т. Избранные труды по гражданскому процессу. – Санкт Петербург: Издательский Дом С.-Петерб. Гос. Ун-та, 2005.
16. Добровольский А. А. Исковая форма защиты права (основные вопросы учения об иске). - Москва, 1965.
17. Заворотько П. П. Процессуальные гарантии исполнения судебного решения. – Москва: «Юридическая литература», 1974.
18. Закон Украины об исполнительном производстве: Научно - практический комментарий / В. И. Тертышников, Р. В. Тертышников. – Харьков, 2000.
19. Гражданский процесс / под. ред. М. К. Треушникова. – Москва: ООО «Городец-издат», 2003.
20. Гражданское исполнительное право / под ред. А. А. Власова. - Москва: «Экзамен», 2004
21. Исполнительное производство / под ред. Я. Ф. Фархтдинова – Санкт Петербург: Питер, 2004.
22. Федеральные законы “Об исполнительном производстве”, “О судебных приставах” с вступительным комментарием. Российский юридический издательский дом. Москва. 1998.
23. Научно практический комментарий к Федеральному закону Российской Федерации «Об исполнительном производстве» / под ред. В. М. Шерстюка и М. К. Юкова. – Москва: ОАО «Издательский дом „Городец“», 2004. Нефедьев Е. А. Избранные труды по гражданскому процессу. – Краснодар: Совет Кубань, 2005.
24. Машанкин В. А. Некоторые вопросы исполнительного производства по законодательству Украины и России: сравнительное исследование // Защита прав и

законных интересов граждан и организаций: Матер. Междунар. науч. –практ. конф. Часть I. – Сочи: Кубан. гос. ун-т, 2002.

25. Морозова И. Б., Треушников А. М. Исполнительное производство. – Москва: ОАО «Издательский дом „Городец“», 2006.

26. Международный союз судебных исполнителей и служащих. Судебный исполнитель. Париж, 1997.

27. Пособие по исполнительному производству / под ред. И. В. Решетниковой. – Москва: Статут, 2000.

28. Олегов М., Стрельцова Е. Проблемы концепции исполнительного производства // Право и экономика, 2001, № 3.

Teismų praktika:

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-1046/2000.

2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1201/2003.

3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. birželio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-329/2006.

4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. sausio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-35/2004.

5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-29/2006.

6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-238/2007.

7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-542/2007.

8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-157/2006.

9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. rugsėjo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-448/2006.

10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-188/2006.

11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-225/2009.

12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. sausio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1/2005.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-528/2008.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-90/2009.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-90/2009.

SANTRAUKA

Tema: Teismo funkcijos vykdymo procese

Raktiniai žodžiai: teismas, funkcijos, vykdymo procesas, kontrolė, antstolis, nagrinėjimas, nušalinimas.

Nuo to, kaip efektyviai vykdomi teismo sprendimai, priklauso konstitucinės teisės į teisminę gynybą įgyvendinimas ir efektyvus pažeistų ar ginčijamų asmenų subjektinių teisių ar įstatymų saugomų interesų gynimas. Neįvykdytas teismo sprendimas ne tik pažeidžia žmogaus teisę į teisminę gynybą, bet ir didina visuomenės nepasitikėjimą teismais, bei mažina teismo, kaip vienintelės institucijos, kuriai pavesta vykdyti teisingumą, autoritetą. Teisės į teisminę gynybą sudėtine dalimi laikant teismo sprendimų vykdymą, labai svarbu užtikrinti vykdymo proceso teisėtumą. Teismas vykdymo proceso teisėtumą ir tinkamą teismo proceso metu priimto teismo sprendimo įvykdymą užtikrina atlikdamas tam tikras jam priskirtas funkcijas. Teismo atliekamas funkcijas vykdymo procese galima įvardinti kaip teisminę vykdymo proceso kontrolę. Vykdyto proceso kontrolės funkcijas teismui pavesta atlikti todėl, kad vykdymo procese priverstinio vykdymo priemonių pagalba užtikrinamas teismo priimtų sprendimų įvykdymas ir realizuojamas teismo sprendimo privalomumo principas. Teisminė vykdymo proceso kontrolė pagal jos atlikimo laiką skirstoma į išankstinę ir paskesniąją (vėlesniąją) vykdymo proceso teisėtumo kontrolę.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas ir dėstomoji dalis iš trijų skyrių.

Pirmas skyrius yra daugiau teorinio pobūdžio: aptariama vykdymo proceso samprata ir pagrindinės vykdymo prigimties teisinės koncepcijos.

Antrame skyriuje aptariami bendrieji civilinių procesinių santykių, susiklostančių vykdymo procese, bruožai ir vykdymo procese dalyvaujantys subjektai bei jų funkcijos.

Trečiasis skyrius skirtas atskleisti ir analizuoti teismo funkcijas vykdymo procese.

Darbo pabaigoje pateikiamos išvados bei pasiūlymai, naudotos literatūros sąrašas, taip pat santraukos lietuvių ir anglų kalbomis.

SUMMARY

Theme: The court functions in prosecution process.

Key words: court, functions, execution process, control, bailiff, examine, suspension.

According how effectively judicial decisions are enforced the implementation depends on the constitutional right to legal protection and effective implementation of violated or disputable person's subjective rights or legal act's protected interests. Unexecuted court's decision not only violates the human right to judicial protection, but also increases public confidence in the courts, and reduces court as the only institutions which carry out justice, authority. The right to judicial protection as an integral part of keeping the execution of judgments is important to ensure the legality of the executive process. Enforcement of court proceedings and the legitimacy of due process during execution of a judicial decision ensures the performance of certain functions assigned to the court. Court's implemented functions in executive process can be described as judicial enforcement process control. Executive process control functions entrusted to the court because with the help of execution enforcement measures is ensured the adopted courts decisions implementation and in this way realized the principle of binding judicial decision. The judicial execution process control according to its implementation time is divided into preliminary and later execution process legality control.

Master work consists of preface and three chapters.

The first chapter is theoretical nature: in it is discussed the conception of the execution process and main concept of the inherent rights execution.

The second chapter of the paper deals with the question of common civil process relations, lineament and subjects also functions of the fulfilment process.

The third chapter analyzes the court's functions at the execution process.

In the end of the work are give conclusion, suggestions, reference and summaries in Lithuanian and English.